

(ISSN: 2587-0238)

Varişoğlu, M.C. (2023). Concretization of the Concept of Diwan Literature Through Conceptual Metaphors, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 8(21), 314-346.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.552>

Article Type : Research Article

CONCRETIZATION OF THE CONCEPT OF DIWAN LITERATURE THROUGH CONCEPTUAL METAPHORS

Mehmet Celal VARIŞOĞLU

Assoc.Prof.Dr., Tokat Gaziosmanpaşa University, Tokat, TÜRKİYE, celal.varisoglu@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7603-1343

Received: 25.10.2022

Accepted: 12.02.2023

Published: 05.03.2023

ABSTRACT

Metaphors, as elements that reflect the richness of meaning and expression of the language, are the indicators that best reflect the perception of concepts by people who share a common culture. In this respect, it is thought that it is important to determine how the diwan literature, which is the product of an average of 600 years, is perceived today, and which images and indicators are used as a means of concretization for this concept. The aim of this study is to determine the metaphors that concretize the perceptions of students who took courses of diwan literature related to diwan literature during their undergraduate education in both the Turkish education department and Turkish language and literature department. This study uses the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods. The research group was selected by the convenience sampling technique. Data were collected from a total of 133 students, 90 females and 43 males. The research's data were gathered using a semi-structured interview form consisting of two questions, then analyzed using content analysis and discourse analysis methods. In this study, it has been concluded that the metaphors produced by the students studying in Turkish education and Turkish language and literature departments for the concept of diwan literature are numerous and conceptually quite diverse. It was concluded that the teacher candidates united around some common concepts and mostly used the concepts of books, trees, puzzles, roses and novels as metaphors, and a total of 53 different metaphors were produced. It has been determined that female and male teacher candidates generally produce similar metaphors. Male teacher candidates concretized the concept of diwan literature most in the context of diversity, mystery, difficulty and informativeness. It was observed that female teacher candidates mostly discussed the concept of diwan literature in terms of depth of meaning, informativeness, antiquity, enjoyment and difficulty. The results obtained in this study revealed that students have positive perceptions towards diwan literature

Keywords: Conceptual metaphor, diwan literature, concretization.

INTRODUCTION

Metaphor is a rhetorical device form of transfer based on attributing a concept to another. Metaphors, that serve to reflect the richness of meaning and the diversity of expression of language, are linguistic productions that show how people perceive the world. Besides being linguistic structures used to diversify the narrative, metaphors are important devices that concretize the relationship between thought and language.

Aristotle said that people's intuitive ability to see 'similarity in uniqueness' reveals the metaphor (Kaal, 2012, p.11). Carter (2004), on the other hand, defined the use of metaphor as 'demotic creativity'. He stated that metaphors used especially in the formation of idioms and proverbs are used for humorous and interpersonal purposes as well as explaining difficult abstract concepts.

Each metaphor has a special explanatory function. Metaphors are the work of clarifying one concept by referencing the salient features of another. They are used to convey the designs, feelings and thoughts in the mind more vividly and more effectively. They are tools used to give meaning to new associations or designs in the mind. Metaphors are produced by making use of similarities and comparisons between concepts. In this respect, metaphors are at the center of creative thinking (Kittay, 1987, p.39).

Metaphor is a mapping between two conceptual 'fields' in the mind (Lakoff & Johnson, 1980). These conceptual mappings usually consist of a more tangible source area, such as body parts, animals, things, and plants, and a more abstract, subjective, emotional target area, such as desire, morality, thought, and emotion, which are difficult to accurately define (Kövecses, 2002). It is stated that the linguistic expressions of these mappings serve as evidence for the mappings between conceptual domains in the mind (Kövecses, 2009).

Metaphors are linguistic constructs that show the way we perceive the world we live in and evaluate existing objects, events and situations. Metaphors enable us to make sense of and experience something in terms of something else (Lakoff, 1993, p.204). In this respect, metaphors reflect the capacity and creativity of the human mind to produce meanings. Each metaphor is used to explain, make understandable and concretize a concept.

The meaning of metaphors gains value within the discourse and according to the context in which it is found. It is necessary to search for the meaning of metaphors in the relationship of the parts of the discourse structure that make up the metaphor. Prepositions that serve to reflect the similarity relationship, the linguistic structures that constitute the ground of similarity, and the concepts of metaphor's tenors and vehicles have an important role in the correct understanding of the metaphor. The semantic relationship formed by the combination of all these parts constitutes the metaphor which makes each one specific to the situation in which it was produced.

Although metaphor is a process of combining between concepts produced individually, it also reflects the universal and local ways of thinking shaped by human beings with their common knowledge and experiences. Cultural schemas, especially produced with cultural contexts, bring individuals together in a common thought system. Thus, the metaphor produced is not detached from the cultural context and individuals can easily

understand the intended metaphorical meanings during communication in the language that is the carrier of that culture (Kövesces, 2010).

Values in a culture are also consistent with the metaphorical structure of the most basic concepts in that culture (Kövesces, 2005). Cultural values that individuals have should not be considered independent of the metaphorical concepts they produce. The relationship among culture, language and thought system is also effective on metaphors. Accordingly, basic conceptual metaphors are parts of the overall conceptual whole shared among the members of a culture (Lakoff & Turner, 1989, p.51).

Metaphors, as elements that reflect the richness of meaning and expression of the language, are the indicators that best reflect the perception of concepts by individuals who share a common culture. In this respect, it is considered important to determine how diwan literature, which is the product of an average period of 600 years, is perceived today, and which images and indicators are used as a means of concretization for this concept.

Departments of Turkish Language and Literature, Turkish Language and Literature Education, Turkish Language Education, Contemporary Turkish Dialects and Literatures in Turkish universities offer courses on diwan literature at undergraduate or graduate levels. These courses are given in the concerned departments or institutes under the names of Old Turkish Literature or Classical Turkish Literature. Varişoğlu stated in his research that undergraduate students had some hesitations about diwan literature due to various reasons. By carrying the expression 'old' in its name as a subject, which denotes a glory left in the past or a continuously changing World, life and thought systems have also affected the viewpoint about Classical Turkish Literature; The imagination system and the interpretations made without understanding the content caused the students to approach this 600-century-old literature with trepidation. Sometimes teaching techniques made only through terms, prosody, morphology and text reading have also increased this uneasiness (Varişoğlu, 2018).

It is seen that understanding diwan literature, which has a unique imagination and image system, draws attention with its rich narrative and deep meaning structure, is an important problem for most undergraduate students. For this reason, the focus of this research is how diwan literature was visualized in the minds of students and with which language structures it was concretized.

In the literature, there are some studies on diwan literature. Bilkan (2006) and Karabey and Özcan (2016) conducted studies on diwan literature texts in high school textbooks. Aymutlu (1976), Okay (1990), Dilçin (1992, 1995, 1997), Kortantamer, (1993), Şafak (1993, 1996), İpekten (1994), Belviranlı (1995), Macit (1996, 2004), Onay (1996), Kurnaz (2001), Pala (2002, 2003), Şimşek (2003, 2006), Doğan (2005), Aksoyak (2008), Özdemir (2015), Karadeniz (2017) , Dursunoğlu (2019), Kesik (2019), Şenödeyici (2021) and Tahirü'l Mevlevi (2022) conducted research on the teaching of aruz prosody. Mengi (2006), İspirli and Gülbahçe (2009), İsen Durmuş (2010), Erol and Demir (2017) and Varişoğlu (2018) mentioned the problems experienced in the teaching of diwan literature. Aksit and Arslan (2014), Kırkkılıç, Korucu and Kurtlu (2015) and Elbir (2015) include perceptions and opinions about Classical Turkish Literature in their studies. İspir (2017) bases her work on benefiting from diwan poetry in

the context of lifelong education. Kırkkılıç, Sevim and Varışoğlu (2011) aim to present new models for the teaching of diwan literature.

In addition, a small number of studies (Boylu, 2020; Mete & Bağcı Ayrancı, 2016; Pilav & Uslu Üstten, 2013) that conduct metaphor research to determine students' perceptions of language and literature in general were also encountered. These studies in the literature are noteworthy as they help to identify the deficiencies and needs in the field of diwan literature. There is a metaphor research for the perception of the Old Turkish Literature (diwan literature) course (Kurtoğlu, 2018). However, no study has been found that reveals how diwan literature was perceived by students as a concept and how it was concretized through metaphors.

Purpose of the research and research questions

The aim of this study is to determine the metaphors that concretize the perceptions about the concept of diwan literature of students who took courses on diwan literature at departments of Turkish Language and Literature Education, Turkish Language Education in Turkish universities, during their undergraduate education. For this purpose, answers to the following questions were sought as follows:

- a. What are the metaphors produced by all the students? How frequently were these metaphors used?
- b. What are the metaphors that concretize the male students' perceptions of diwan literature? In what context and themes is it grouped?
- c. What are the metaphors that concretize the female students' perceptions of diwan literature? In what context and themes is it grouped?

METHOD

Research Design

In this study, the phenomenology pattern, one of the qualitative research methods, was used to identify and analyze the metaphors that concretize the perceptions of Turkish education and Turkish language and literature students, who took courses on diwan literature during their undergraduate education. Phenomenological studies are research designs that investigate how people perceive events, situations and sociological indicators that occur in certain contexts and times (Bloor & Wood, 2006). As the focus of this study is to reveal how the concept of diwan literature is concretized in minds, phenomenological research design was used in the study.

Research Group

The research group of the study consists of Turkish education and Turkish language and literature students studying at Tokat Gaziosmanpaşa University. The research group was selected by the convenience sampling technique. The data of the study was collected on a voluntary basis. Data were collected from a total of 133

students, 90 females and 43 males. 68 of the participants are students of Turkish language and literature department, 65 of them are students of Turkish education department.

Data Collection Tools

The data of the research were collected with a semi-structured interview form consisting of two questions. The identity information of the participants was kept anonymous in accordance with the principles of validity and reliability. The interview form was created in line with the purpose of the research and the questions 'What do you think diwan literature looks like?' and 'Why?' limited to questions. They were also asked to fill in the information field about their gender.

Analysis of Data

The data collected from the research group were analyzed using content analysis and discourse analysis methods. The analyzed data were grouped according to the thematic categories of the metaphors, gender, and the contextual relationship of the conceptual metaphors and its vehicle. Grouped data are shown in tables and graphics according to frequency values.

In addition, before the analysis on the data, the answers to 'why', in which the question was left blank were excluded from the analysis process. The metaphors produced by a total of 31 students, 17 females and 14 males, extracted from the data set are shown in Table 1:

Table 1. Metaphors Produced by Teacher Candidates Without Specifying the Direction of Analogy

Metaphor	f	Metaphor	f
Puzzle	5	A heavy read novel	1
Book	4	Woman	1
Wine	3	Pen	1
Encyclopedia	2	Pocket watch	1
Throne	2	Compass	1
Rubik's cube	2	A gathering place for poets	1
Chair with broken leg	1	A historical wall clock	1
Basketball ball	1	Historical artifact	1
Wheel of fortune	1	Sufism	1
Plane tree	1	Telephone	1
Strawberry	1	A building with an unsound foundation	1
The thing that you want so much and can't get	1	Unintelligible people	1

It was seen that the metaphors shown in Table 1 are presented with 24 different concepts and are quite diverse. There are even repetitive concepts among them. However, these metaphors were excluded from the process as they do not provide an idea about the context for the execution of categorical and thematic processes.

Publishing Ethics

This study was found ethically appropriate by the Social and Human Sciences Research Ethics Committee of Tokat Gaziosmanpaşa University with the decision dated 25.08.2022 and numbered 01-26.

FINDINGS

Conceptual metaphors produced by all teacher candidates

Table 2. Metaphors produced by teacher candidates for the concept of diwan literature

Metaphor	Examples of analogy ground
Spicy Adana kebab	It is delicious to watch and to eat.
Continent of Africa	There are many mysterious aspects to explore. It takes time to learn.
Tree	It is very broad and divides into several branches. There are varieties that vary from region to region.
Tree	Every branch, every leaf has a scene and a subject.
tree trunk, woodgrain	He takes the richness of Ottoman Turkish and transmits it to the flowers that will bloom. With features such as rhetoric. With the deep and emotional meanings of words.
Smart phone	Because it has many functions.
Key	When you turn it and open the door, you enter a new world.
Key	It's more fun when you find the right door.
Encyclopedia	It is full of information.
Mirror	It keeps the original of everything inside. It reflects what appears to it.
Glass	It may seem empty and meaningless from the outside, but it is actually full of content.
Bangle	One has to carry it on one's own arm.
Crossword	It is a course that can be done with knowledge.
Crossword	As it is solved, new meanings emerge.
A big dictionary	Contains a lot of words that I don't know the meaning of.
Gazelle	There are always ghazals and good words. It's a very subtle course.
Bag	You'll feel more confident if it's on your arm.
Plane tree	Because its roots are deep, this lesson is also very broad and deep.
Sea	There are a lot of things in it and the world of imagination is wide.
Sea	It has no depth.
Sea	It has everything about the past.
Oriental rugs	Because it contains a great richness as a motif.
A tangled ball of yarn	The meaning becomes clear as it is solved.
one who prays	One's apparently praying, but you can't read what one's praying.
An old carpet	As the patterns of the carpet carry meanings about the past, there are also events processed in it.
An old book	When I see these lessons, I see an old book.
An old record	Because it reminds me of the old.
An old painting	It gains value as it comes to light.
Furnace	It burns inside.
Photo album	As I look at it, I go back to the past, see the beauty and style of that period, the childhood and past times of our elders, and find the opportunity to compare it with the present.
Fuzuli	When diwan literature is mentioned, Fuzuli comes to my mind first.
Rainbow	Because it's colorful.
Shadow	Because our past is always behind us.
Heart	We cannot receive one's love without entering one's heart.
Rose	Lovers are mentioned a lot in diwan literature and they are mentioned together with the rose.
Rose	It has a beautiful and special place in our literature.
Rosarium	A garden full of new beauties, blooming with colorful roses that just stand there but make people happy when they are interested.
Rose delight	Very precious and beautiful.
Rose, tulip	As the couplets are opened, they give off a nice smell.

Treasure coffer	They contain a great treasure.
Syllable book	The first reading book, as I couldn't understand the couplets.
Cover of an unknown book	As you learn and understand the lesson, it is fluent and beautiful, but it makes no sense when you don't know. I feel like I have no clue
Stinging nettle	It looks nice from the outside but it hurts when you hit your hand.
Human	As I study new subjects, I gain new information.
Rope reel	When the lesson is not presented properly, it is like threads that are randomly wrapped and tangled.
Headphones with a messy cable	Because it's so complicated.
Woman	Because most of the depictions in the poem are about women.
A closed black box	It is not clear at first glance what is inside. When you open the box, it is not clear what will be inside. The meaning of the couplets is exactly like this.
A closed box	There are couplets that I haven't understand when I first looked.
Door	Each opening reveals a different meaning.
Goat	He is stubborn and does not give up easily.
Caravan	Each one is connected to each other, just like a link in a chain.
Book	Every time you read it, it opens windows to other worlds. Diwan literature also introduces us to different periods.
Bookshelf	It is very broad and has many topics.
Well	As you solve the couplets, you come across such interesting things that it looks like a bottomless well for this reason.
Tulip	Because the tulip was so beautiful at that time, it describes the periods of true beauty and true love.
Machine	If it runs, it will not rust.
Math problem	Comprehending and understanding the couplet is challenging and thought-provoking, just like a math problem.
Matryoshka	As you open it, a new toy comes out. It's like a whole made up of parts.
Janissary march	Because it reminds me of the past. It reminds me of the Ottoman Empire, and the Ottoman Empire reminds me of the janissary march.
Melody	I enjoy listening to words that I have not heard before, like the sound of an instrument, with their rhyming use in couplets by poets.
Fruitless tree	Learn and leave it alone. It's of no use.
Jewel	Because it's precious.
Forest	A forest that I walk into and explore every part of it.
Candy floss	Because it's easy.
Board	It contains unnecessary things.
Flowing ink pen	For causing the shirt to stain.
Novel	It is long-term and never ending.
Novel	It's like a novel that I found boring at first but became more curious as I continued reading.
Clock	No matter how much time passes, it does not lose its feature of being a clock. The fact that the clock stops does not mean that it did not work at previous times.
Desert	The beauties of the past give a different pleasure.
Straw paper	Because it smells of history.
Coffer	As you rummage inside, valuable, new things emerge.
Turban and scepter	Because it was a period when the symbols brought by the Turks from Central Asia were replaced by religious symbols.
Ivy	Once it blooms, it spreads everywhere.
Cypress	Because it always stays green.
Beloved	I learn more beautiful things with each couplet.
Stove	It is sometimes necessary but sometimes unnecessary.
Onion	An absolute must. But when it is there, it makes you weeping.
Dictionary	It's like a rich dictionary with lots of ancient language features.
Dictionary	Since it is an old literature, the dictionary and the lesson are like an inseparable whole.
Water	We can't live without it, but if you dive into it, it will drown you.
Water	It flows like water. It's a very entertaining lesson.
Sudoku	Finding the truth takes time.
Broom	After the lesson and the exam, all the information is forgotten.
Surprise egg	It's like an egg that children eagerly buy, waiting for what will come out of it.

Nature	It's like being in touch with nature.
Throne	Because it appeals to the high class.
historical treasures	Its emergence increases knowledge.
A person who is a witness to history	Because it gives information about poets and his/her works of the old centuries..
Fox	It looks like an intelligent brain. While practicing Ottoman Turkish remains in mind, it is necessary to study and repeat it because diwan literature is constantly memorized.
Pen	Because it seems like it will never end.
Space	Because it's endless.
Puzzle	Couplets can be thought of to mean anything.
Puzzle piece	Turkish literature is a puzzle, and its pieces are pieces of that puzzle.

When Table 2 is examined, it is seen that 83 different metaphors are emphasized among the answers that present a very rich material in terms of conceptual diversity. According to the data in the table, it was understood that the students of Turkish education and Turkish language and literature departments evaluated the concept of diwan literature with different indicators and different contexts.

In order to determine which metaphors were the most repeated in the data collected group, the frequency values of the metaphors were examined and a grouping was made and the results were shown in Figure 1:

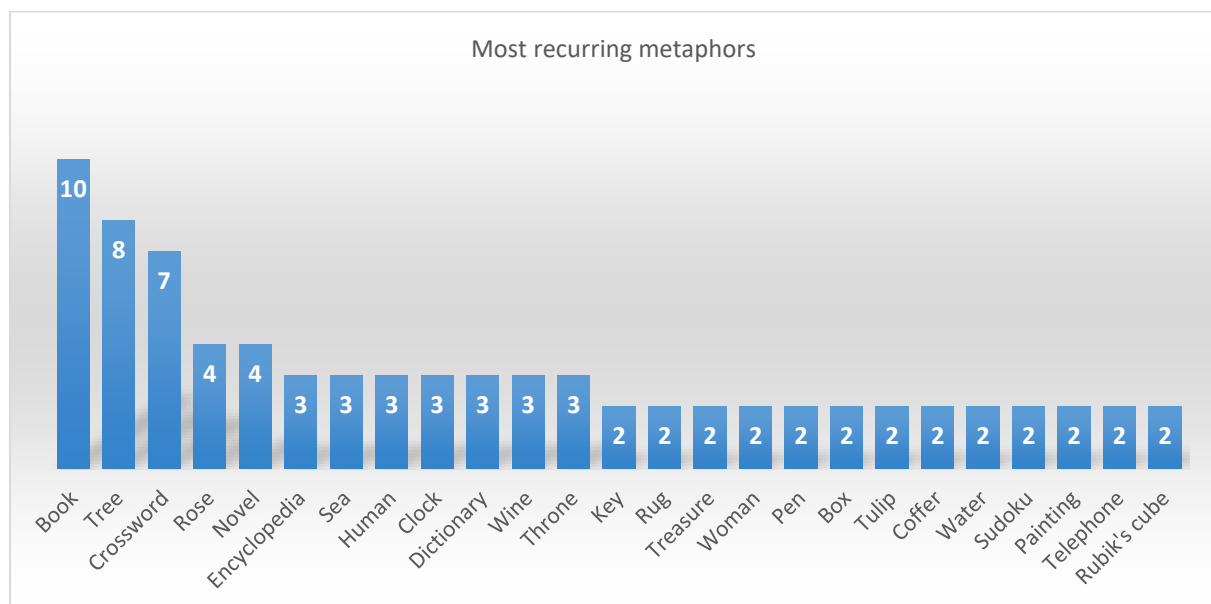

Figure 1. Frequency of metaphors produced for the concept of diwan literature

When the data in Figure 1 is examined, it is seen that the concept of diwan literature is mostly likened to the concepts of books, trees and puzzles. These concepts reflect that students evaluate diwan literature in terms of meaning. Students thought of diwan literature as a rooted, mysterious, complex, long-term and endless literature. They concretized these concepts within the framework of the thought in question. Considering the data in terms of conceptual diversity, it was determined that metaphors were produced within the framework of 25 different concepts.

The metaphors that were mentioned only once among the teacher candidates who provided data for the study are presented in Table 3:

Table 3. Metaphors Repeated by Teacher Candidates Once

Metafor	f	Metafor	f
Strawberry	1	Rainbow	1
Spicy Adana kebab	1	Shadow	1
Continent of Africa	1	Heart	1
Mirror	1	Rose delight	1
Glass	1	Stinging nettle	1
Basketball ball	1	Rope reel	1
Bangle	1	Headphones with a messy cable	1
Gazelle	1	Door	1
Bag	1	Goat	1
Wheel of fortune	1	Caravan	1
Things desperately desired but can't be attained	1	Well	1
A tangled ball of yarn	1	Machine	1
One who prays	1	Math problem	1
Furnace	1	Matryoshka	1
Photo album	1	Janissary march	1
Fuzuli	1	Melody	1
Forest	1	Onion	1
Candy floss	1	Broom	1
An old record	1	Surprise egg	1
Compass	1	A place where poets gather	1
Desert	1	Nature	1
Straw paper	1	Historical artifact	1
Chair with broken leg	1	Sufism	1
Turban and scepter	1	A building with an unsound foundation	1
Ivy	1	Fox	1
Beloved	1	Space	1
Stove	1		

When the data of Table 3 are examined, it is seen that the number of metaphors that were mentioned only once by the teacher candidates is 53. Although these concepts are low in frequency value, they are very rich in diversity. It is seen that concepts emphasizing both the diversity of the way of expression and the depth of meaning are preferred.

Metaphors produced by male teacher candidates for the concept of diwan literature

The conceptual metaphors expressed only by male teacher candidates are as follows:

Spicy Adana kebab, Continent of Africa, trunk, woodgrain, tree, chair with broken leg, basketball ball, crossword, sudoku, wordplay, gazelle, things desperately desired but can't be attained, oriental rugs, one who prays, an old book, a small divan with an old hardcover or a huge biography, Fuzuli, rainbow, treasure coffer, syllable book, cover of an unknown book, stinging nettle, human, woman, pen, a closed black box, door, goat, book, machine, math problem, melody, flowing ink pen, straw paper, beloved, onion, dictionary, water, sudoku, broom, wine, historical artifact, sufism, telephone, space, puzzle, puzzle piece, brain games.

The results of the discourse analysis carried out in order to determine the context in which these metaphors are handled and in which way they concretize the concept of diwan literature are shown in Figure 2:

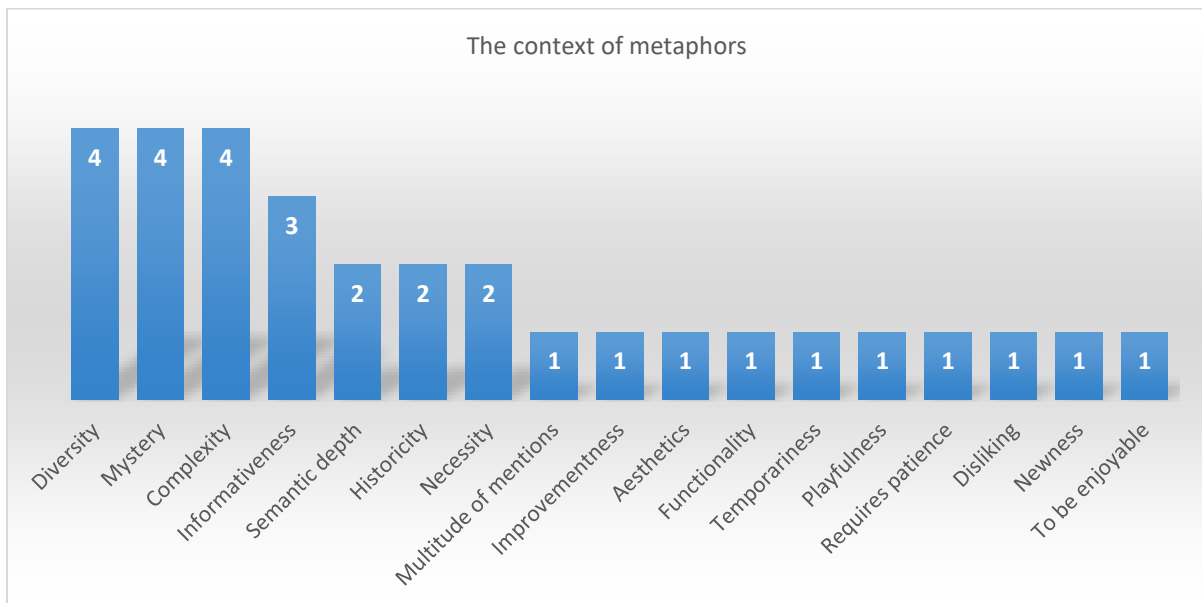

Figure 2. Contextual Categories of Metaphors Produced by Male Teacher Candidates

When the data in Figure 2 is examined, it is seen that male students mostly reflect the metaphors they produce about diwan literature in the context of the diversity, mystery, complexity and informativeness of diwan literature. However, semantic depth, historicity and necessity of diwan literature are among the reasons for the concretization of male teacher candidates. Context categories reflecting the similarity relationship between concepts correspond to 17 different topics. While 4 of them concretize negative relationships, 13 of them are reflected to concretize positive relationships.

The results showing the themes of the diwan literature metaphors produced by male teacher candidates are presented in Figure 3:

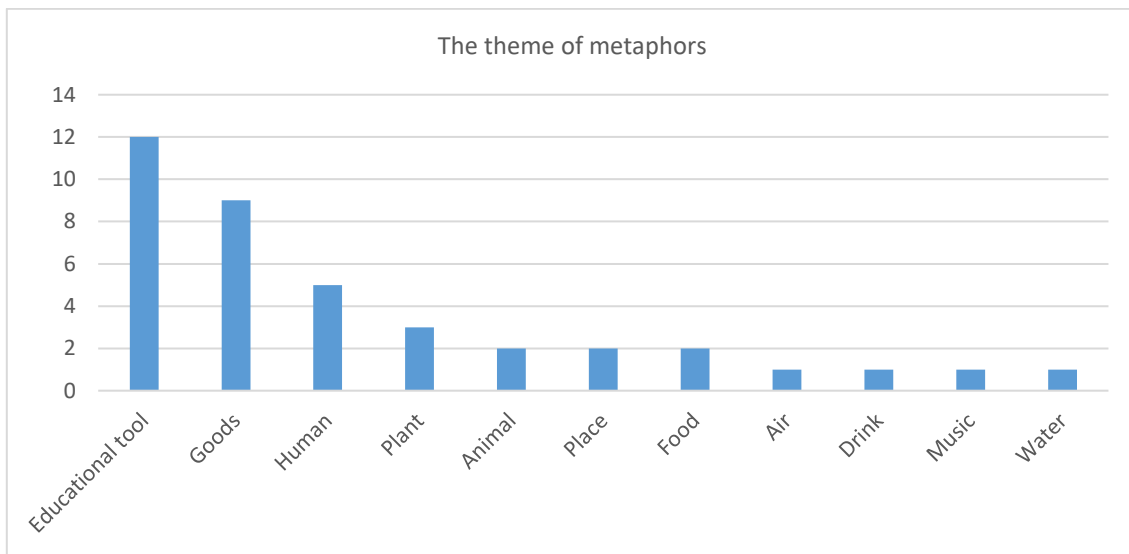

Figure 3. Thematic Categories of Metaphors Produced by Male Teacher Candidates

When Figure 3 was examined, it was seen that male teacher candidates produced metaphors the most in the themes of educational tool and goods, and the least in the themes of air, drink, music and water.

Metaphors produced by female teacher candidates for the concept of diwan literature

The conceptual metaphors expressed only by female teacher candidates are as follows:

Tree, smart phone, key, encyclopedia, mirror, glass, bangle, crossword, a big dictionary, bag, Wheel of fortune, plane tree, strawberry, sea, A heavy read novel, a tangled ball of yarn, an old carpet, an old record, an old painting, furnace, photo album, shadow, heart, rosarium, rose delight, rose, tulip, rope reel, Headphones with a messy cable, woman, a closed box, caravan, book, bookshelf, pocket watch, well, matryoshka, Janissary march, fruitless tree, a book full of miracle, jewel, forest, candy floss, board, compass, puzzle, novel, clock, desert, coffer, turban and scepter, ivy, cypress, stove, dictionary, water, surprise egg, wine, A charming place where poets gather, nature, throne, a historical clock, a historical book, historical treasures, a person who is a witness to history, a building with an unsound foundation, fox, pen, puzzle, Rubik's cube, Unintelligible people.

The results of the discourse analysis carried out in order to determine the context in which these produced metaphors are handled and in which way they concretize the concept of diwan literature are shown in Figure 4:

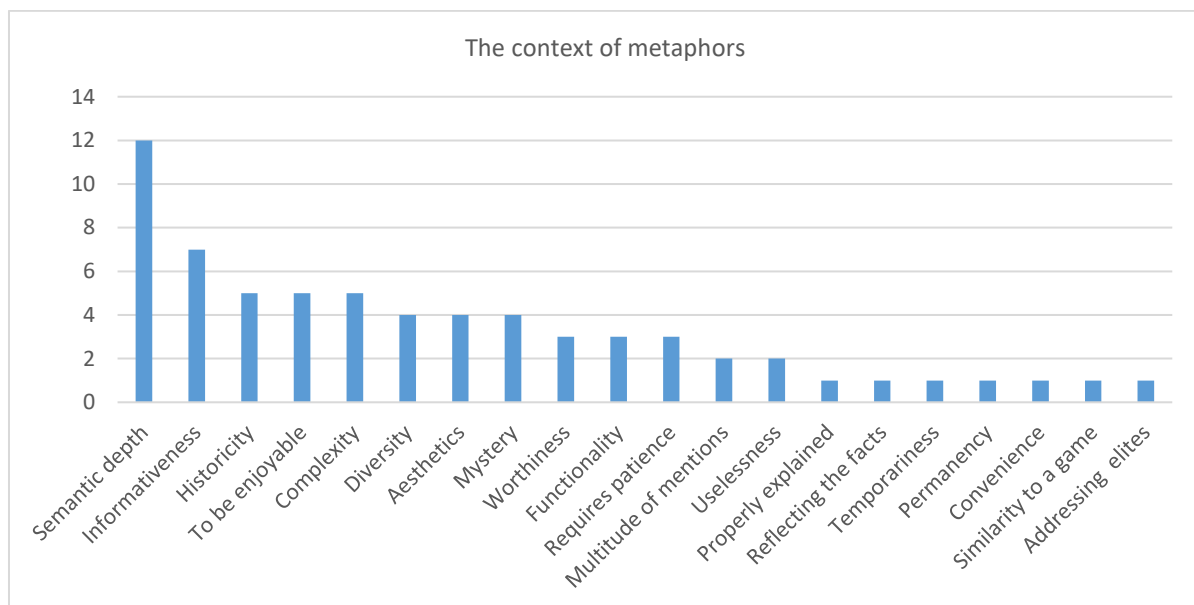

Figure 4. Contextual Categories of Metaphors Belonging to Female Teacher Candidates

When the data in Figure 4 is examined, it is seen that the metaphors produced by female students about diwan literature mostly reflect the depth of meaning, informativeness, history, enjoyment, and difficulty of diwan literature. However, the diversity, beauty and mystery of diwan literature are among the reasons for concretization of female teacher candidates. Context categories reflecting the similarity relationship between concepts correspond to 20 different topics. While 4 of them concretize negative relationships, 16 of them are reflected to concretize positive relationships.

The results showing the themes of the diwan literature metaphors produced by the female teacher candidates are presented in Figure 5:

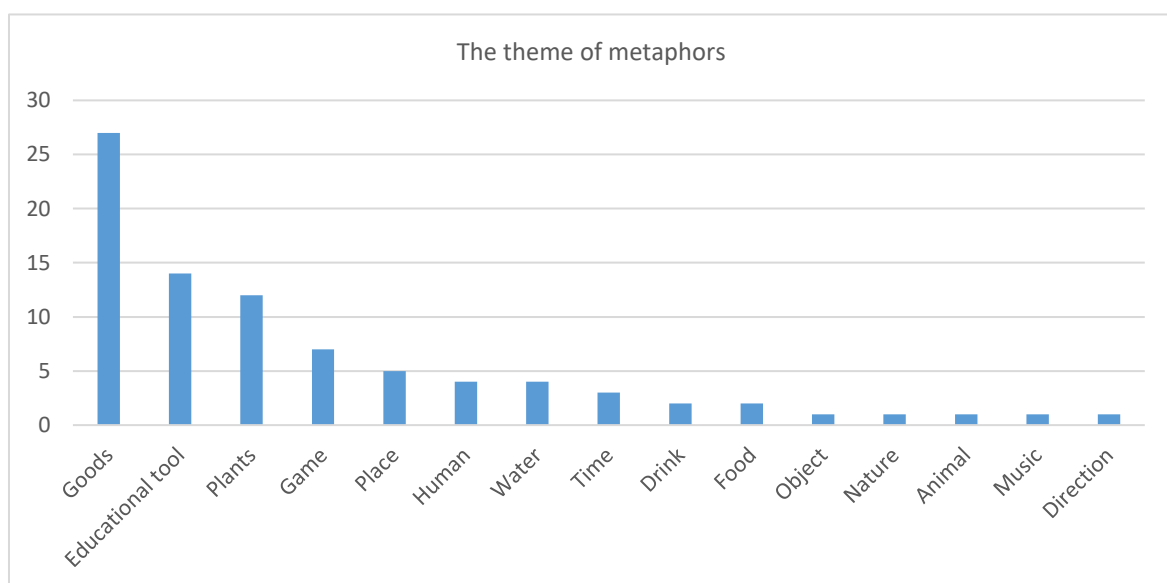

Figure 5. Thematic Categories of Metaphors Produced by Female Teacher Candidates

When Figure 5 was examined, it was seen that female teacher candidates produced metaphors the most in the themes of goods, educational tools and plants, and the least in the themes of object, nature, animal, music and direction.

CONCLUSION and DISCUSSION

The results of this study, which aims to reveal how the concept of diwan literature is concretized through conceptual metaphors, are as follows:

The metaphors produced by the students studying in Turkish education and Turkish language and literature departments for the concept of diwan literature are numerous and conceptually quite diverse. In this study, in which the concept of diwan literature is concretized through metaphors, it has been determined from the answers of the teacher candidates that contextual diversity is as important as conceptual diversity. The fact that the conceptual diversity is high shows that the concept of diwan literature is also rich in context in minds. Context is necessary to make an analogic evaluation between metaphor and other concepts. To focus only on the metaphor itself in order to make a judgment or make sense of it would be to make a one-sided and incomplete evaluation. For this reason, in order to make sense of the relationship between the two concepts, the context must also be known. As a matter of fact, Küçük (2016, p.40) has a similar opinion in this regard, and it is stated that metaphors are not only expressions that gain meaning at the sentence, but that the general context of speech should also be addressed in order to understand them.

When metaphors were analyzed from a conceptual point of view, it was seen that teacher candidates were united around some common concepts. In the analysis, it was concluded that the teacher candidates participating in the study mostly used the concepts of books, trees, crossword puzzles, roses and novels as metaphors. Diwan literature has been compared to the book for reasons such as being full of information, having semantic depth and having a didactic aspect. On the other hand, it has been compared to a tree for reasons such as its existence for a long time, being based on a deep-rooted tradition, and being diverse in terms of subject and content. This literature has been compared to a crossword puzzle for reasons such as the implicit meaning, the use of rhetoric and word games, It has also been compared to a rose for reasons such as being beautiful and aesthetic. Furthermore, It has been compared to a novel for reasons such as it requires a long effort to understand. According to these metaphors, it is understood that teacher candidates think of diwan literature as a rooted, mysterious, complex, long-term, beautiful and endless, traditional literature. Concepts such as crossword puzzles, books and trees have also been used as metaphors in other studies. For example, in the study of Mete and Bağcı Ayrancı (2016), it was seen that these metaphors were used as a means of concretization within the framework of the concepts of language and literature.

It was also observed that the teacher candidates produced different metaphors from each other. Considering the number of metaphors mentioned only once, it was determined that 53 different metaphors were produced.

Among the concepts, it has been seen that there are analogies (such as ivy, wheel of fortune, surprise egg, math problem, matryoshka, rope reel and a headphone with a tangled messy cable, reflecting the difficulty, depth of meaning and mystery, as well as concepts such as the photo album, nature, which refer to the richness and subtleties of the narrative way of diwan literature.

When the identified metaphors were handled within the framework of the gender variable, it was concluded that female and male teacher candidates generally produced similar metaphors. Especially in the contextual and thematic studies, it has been determined that diwan literature was concretized by both genders within the framework of similar situations. Both female and male teacher candidates evaluated the concept of diwan literature mostly within the framework of positive situations. Varışoğlu (2018), who determined the opinions of the students against the diwan literature course in one of his studies, achieved a result similar to the result of this research and emphasized that most of the students had positive feelings and stated that they had a positive opinion of 71% about the Classical Turkish Literature courses. A similar result was also revealed in Kurtoğlu's (2018) research.

Another result obtained from this study is that the metaphors most produced by female and male teacher candidates are found in the themes of education and plants, and the contexts of informativeness and difficulty are common. Female teacher candidates produced more and various metaphors than male teacher candidates. Accordingly, female students have more metaphorical contexts than male students. Similar to this result, Kurtoğlu (2018) also emphasizes in a study that students have a perception that diwan literature is both difficult and informative.

It was determined that male teacher candidates concretized the concept of diwan literature most in the context of diversity, mystery, difficulty and informativeness. Male students, who produced metaphors according to 17 different contexts, used 13 contexts to reflect positive and 4 contexts to reflect negative situations. In addition, when the metaphors produced by male teacher candidates are evaluated from an ontological point of view, the themes of education, goods, people and plants come to the fore the most.

It has been determined that female teacher candidates mostly consider the concept of diwan literature in terms of depth of meaning, informativeness, datedness, enjoyment and difficulty. It was observed that female students who produced metaphors according to 20 different contexts used 16 contexts for positive and 4 contexts for negative situations. In addition, metaphors with the theme of goods, education, plants and games were determined as the most preferred ontological metaphors by female students.

RECOMMENDATIONS

The results obtained in this research shows that students had positive perceptions towards diwan literature. Accordingly, the outcomes of this research can be used to organize the content, method and evaluation

processes of diwan literature courses taught at universities at undergraduate and graduate levels. Self-regulation can be done by considering metaphors reflecting negative perceptions.

ETHICAL TEXT

In this study, journal writing rules, publication principles, research and publication ethics rules, journal ethics rules were followed. Responsibility for any violations that may arise regarding the study belongs to the author. This study was found ethically appropriate by the Social and Human Sciences Research Ethics Committee of Tokat Gaziosmanpaşa University with the decision dated 25.08.2022 and numbered 01-26.

AUTHORS CONTRIBUTION RATE

The author's contribution rate to the article is 100%.

REFERENCES

- Aksit, A.&Arslan, M. (2014). Toplum tarafından divan edebiyatının algılanması üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 9(3), 133-143.
- Aksoyak, İ. (2008). Osmanlı şairlerinin "aruz tasarrufları" ve araştırmacıların gereksiz müdahaleleri. *Turkish Studies*. 6 (3), 59-74.
- Aymutlu, A. (1976). *Arûz - Türk şiirinde kullanılan arûz vezinleri ve örnekleri*. Kutulmuş Matbaası.
- Belviranlı, A. K. (1995). *Aruz ve ahenk*. Marifet Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2006). Liselerde divan edebiyatı öğretimi. *Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 169.
- Boylu, E. (2020). Turkish language in the perspective of Syrian refugee students: a metaphor study. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15 (4), 214-233.
- Carter, R. (2004). *Language and creativity: the art of common talk*. Routledge.
- Dilçin, C. (1992). Fuzûlî'nin şiirlerinde ses tekrarlarına dayanan bir anlatım özelliği. *Türkoloji Dergisi*, X(1), 77-114.
- Dilçin, C. (1995). Fuzûlî'nin şiirlerinde ikilemelerin oluşturduğu ses, söz ve anlam düzeni. *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları) Abdülbaki Gölpınarlı Armağanı*, 19, 157-202.
- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. (2005). *Açıklamalı ve örnekli aruz bilgisi*. Akçağ Yayınları.
- Dursunoğlu, H. (2019). *Aruz öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Elbir, B. (2015). Orta öğretim kurumlarında görev yapan edebiyat öğretmenlerinin divan edebiyatına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 726-733.
- Erol, K.&Demir, F. (2017). Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretiminde karşılaşılan başlıca sorunlar. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(2), 197-212.
- İpekten, H. (1994). *Eski Türk edebiyatı-nazım şekilleri ve aruz*. Dergâh Yayınları.
- İsen Durmuş, T. (2010). Öğretmek ya da öğretmemek: Shakespeare üzerinden divan edebiyatını yeniden "okumak". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5, 81-100.

- İspir, M. (2017). Yaşam boyu eğitimin sağlanmasında divan şiiri incelemelerinin değerlendirmeye alınması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 161-171.
- İspirli, S. A. & Gülbahçe, A. (2009). Gençlerimiz ve divan edebiyatı öğretimi Erzurum ili örneği. *Turkish Studies*, 4(2), 654-671.
- Kaal, A. A. (2012). *Metaphor in conversation*. Uitgeverij BOXPress.
- Karabey, T. & Özcan, M. F. (2016). 1928-1950 yılları arasında lise edebiyat kitaplarında yer alan divan edebiyatı metinlerinin incelenmesi. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 55, 485-507.
- Karadeniz, A. (2017). Aruz öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 539-554.
- Kesik, B. & Şenödeyici, Ö. (2019). *Aruz - teori ve uygulama*. Kesit Yayınları.
- Kırkkılıç, A., Sevim, O. and Varışoğlu, B. (2011). İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde klasik metinlerin kullanımı için model önerisi. *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi Sempozyumu*, Ankara, 425-449.
- Kırkkılıç, A., Korucu, S. and Kurtlu, Y. (2015). Klasik Türk Edebiyatına ve Klasik Türk Edebiyatı öğretimine ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(62), 337-349.
- Kittay, E.F. (1987). *Metaphor: its cognitive force and linguistic structure*. Oxford University Press.
- Kortantamer, T. (1993). *Eski Türk edebiyatı-makaleler*. Akçağ Yayınları.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture*. Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2009). Metaphor, culture and discourse: The pressure of coherence. In: J. Zinken & A. Musolff (eds). *Metaphor and discourse*, 11-24. Palgrave Macmillan.
- Kövecses, Z. (2010). Metaphor, language, and culture. *D.E.L.T.A*, 26: Especial, 2010, 739-757.
- Kurnaz, C. (2001). Divan şiirinde ritm arayışları. *Türk Dili*, 58, 87-92.
- Kurtoğlu, F.S. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin eski Türk edebiyatı dersine ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 925-946.
- Küçük, O. (2016). *Çağdaş metafor teorisi: George Lakoff ve Mark Johnson*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: A. Ortony (ed.). *Metaphor and thought: Second edition*. pp. 202-251. Cambridge University Press.
- Macit, M. (1996). *Divân şiirinde âhenk unsurları*. Akçağ Yayınları.
- Macit, M. (2004). *Edebiyat bilgi ve teorileri el kitabı*. Grafiker Yayınları.
- Mengi, M. (2006). Divan edebiyatı öğretiminin sorunları ve bazı çözüm önerileri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 7(77-78), 16-19.
- Mete, F. & Bağcı Ayrancı, B. (2016). Dil ve edebiyata ilişkin algıların metaforlar yoluyla incelenmesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 53-64.

- Okay, O. (1990). Nef'î'nin şiiirlerinde ses unsuru. *Sanat ve edebiyat yazıları* içinde (s.95-100). Ötüken Neşriyat.
- Onay, A.T. (1996). *Türk şiiirlerinin vezni* (Haz. Cemal Kurnaz, s.86-87). Akçağ Yayınları.
- Özdemir, A. (2015). Aruz ilmi. İsmail Güler (Ed.). *İslâm medeniyetinde dil ilimleri – tarih ve problemler*. (s. 357-424). İstanbul: İSAM Yayınları.
- Pala, İ. (2002). Aruzu atalım mı, öğretelim mi?, *Türk Edebiyatı*, 340, 47-49.
- Pala, İ. (2003). Aruz eğitimi üzerine düşünceler ve teklifler. *Journal of Istanbul Kültür University*, 39-42.
- Pilav, S. & Uslu Üstten, A. (2013). Lise öğrencilerinin edebiyatla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1073-1085.
- Şafak, Y. (1993). Kaybolmaya yüz tutmuş bir gelenek: vezinle şiiir okumak. *Yedi İklim*, V(43), s.18-20.
- Şafak, Y. (1996). Fars ve Türk edebiyatlarındaki aruz vezinlerinin ritmik yapıları üzerine düşünceler. *Yedi İklim*, X(70), 31-34.
- Şenödeyici, Ö. (2021). *Aruz alıştırma kitabı*. Kut Yayınları.
- Şimşek, T. (2003). Şiiirde ses ve ritm üzerine. *Türk Edebiyatı*, 362 (Aralık 2003), 24-27.
- Şimşek, T. (2006). Aruz ve aruz eğitime yönelik uygulama önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 154-180.
- Tahirü'l Mevlevî. (2022). *Aruz-kafiye-nazım türleri ve nazım şekilleri*. Büyüyen Ay Yayınları.
- Varişoğlu, M. C. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin klasik Türk edebiyatı derslerine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13 (2), 283-304.

KAVRAMSAL METAFORLAR ARACILIĞIYLA DİVAN EDEBİYATI KAVRAMININ SOMUTLAŞTIRILMASI

Öz

Metaforlar dilin anlam ve anlatım zenginliğini yansıtan unsurlar olarak ortak kültürü paylaşan kişilerin kavramları algılayışını en iyi yansıtan göstergelerdir. Bu bakımdan ortalama 600 yıllık bir dönemin ürünü olan divan edebiyatının günümüzde nasıl algılandığının, hangi imaj ve göstergelerin bu kavrama yönelik somutlaştırma aracı olarak kullanıldığının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, lisans öğrenimleri sırasında divan edebiyatıyla ilgili dersler alan Türkçe Eğitimi Bölümü ve Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin divan edebiyatı kavramına ilişkin algılarını somutlaştıran metaforları belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırma grubu kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği ile seçilmiştir. 90'ı kız, 43'ü erkek olmak üzere toplam 133 öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış, iki sorudan oluşan görüşme formuyla toplanmıştır. Çalışmada toplanan veriler içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Bu çalışmada, Türkçe eğitimi ve Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde okuyan öğrencilerin divan edebiyatı kavramına yönelik ürettikleri metaforların sayıca fazla ve kavramsal açıdan oldukça çeşitli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının ortak bazı kavramlar etrafında birleştikleri; en çok kitap, ağaç, bulmaca, gül ve roman kavramlarını metafor olarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yalnızca birer kez değinilen metaforların sayısına bakıldığında 53 farklı metaforun üretildiği tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğretmen adaylarının genel olarak birbirilerine benzer metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir. Erkek öğretmen adayları divan edebiyatı kavramını en çok çeşitlilik, gizemlilik, zorluk ve bilgilendiricilik bağlamlarında somutlaştırmıştır. Kız öğretmen adaylarının divan edebiyatı kavramını en fazla anlam derinliği, bilgilendiricilik, eskilik, zevkilik ve zorluk bağlamlarında ele aldıkları görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar öğrencilerin divan edebiyatına karşı olumlu algılarının bulunduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Kavramsal metafor, divan edebiyatı, somutlaştırma.

GİRİŞ

Metafor, bir kavram ile başka bir kavram arasında bağ kurmaya dayalı bir aktarma biçimidir. Dilin anlam zenginliğini ve anlatım çeşitliliğini yansıtmaya yarayan metaforlar, insanların dünyayı nasıl algıladıklarını gösteren dilsel üretimlerdir. Metaforlar anlatımı çeşitlendirmek için kullanılan dilsel yapılar olmalarının yanında düşünce ile dil arasındaki ilişkiyi somutlaştıran önemli birer araçlardır.

Aristoteles, insanın 'benzersizliklerdeki benzerliği' görme konusundaki sezgisel yeteneğinin metaforu ortaya çıkardığını söylemiştir (Kaal, 2012, s.11). Carter (2004) ise, metafor kullanımını 'halka ait (demotic) yaratıcılık' olarak tanımlamıştır. Özellikle deyim ve atasözlerinin oluşumunda kullanılan metaforların zor soyut kavramları açıklamak gibi işlevlerinin yanı sıra mizahi ve kişilerarası amaçlar için de kullanıldığını dile getirmiştir.

Her metafor özel bir açıklama işlevine sahiptir. Metaforlar, bir kavramın belirgin özelliklerini referans göstererek başka bir kavrama açıklık getirme işidir. Zihindeki tasarımların, duygu ve düşüncelerin daha canlı, daha etkili bir şekilde aktarılabilmesi için kullanılır. Zihindeki yeni çağrışımlara ya da tasarımlara anlam yüklemek için başvurulan bir araçtır. Metaforlar kavramlar arasındaki benzerliklerden ve karşılaştırmalardan yararlanılarak üretilir. Bu bakımdan metaforlar, yaratıcı düşünmenin merkezinde yer alırlar (Kittay, 1987, s.39).

Metafor, zihindeki iki kavramsal 'alan' arasında bir eşlemedir (Lakoff ve Johnson, 1980). Bu kavramsal eşlemeler, genellikle beden uzuvları, hayvanlar, eşyalar ve bitkiler gibi daha somut olan bir kaynak alan ile doğru bir şekilde tanımlanması zor olan arzu, ahlak, düşünce ve duygu gibi daha soyut, öznel, duygusal bir hedef alandan oluşur (Kövecses, 2002). Bu eşlemelerin dilsel ifadelerinin, zihindeki kavramsal alanlar arası eşlemeler için kanıt işlevi gördüğü ifade edilmektedir (Kövecses, 2009).

Metaforlar yaşadığımız dünyayı algılama ve var olan nesnelere, olayları ve durumları değerlendirme biçimimizi gösteren dilsel yapılarıdır. Metaforlar bir şeyi başka bir şeye göre anlamlandırmamızı ve deneyimlememizi sağlar (Lakoff, 1993, s.204). Bu bakımdan metaforlar, insan zihninin anlam üretme kapasitesini ve yaratıcılığını yansıtır. Her metafor, bir kavramı açıklamak, anlaşılır kılmak ve somutlaştırmak için kullanılır.

Metaforların ortaya koyduğu anlam, söylem içerisinde ve bulunduğu bağlama göre değer kazanmaktadır. Metaforların anlamını metaforu oluşturan söylem yapısının parçalarının birbiriyle olan ilişkisi içerisinde aramak gerekir. Benzeyen ve kendisine benzetilen kavramlar kadar benzerlik ilişkisini yansıtmaya yarayan edatların ve benzetme yönünü oluşturan dilsel yapıların da metaforun doğru anlaşılması için önemli rolü bulunmaktadır. Tüm bu parçaların bir araya gelmesiyle oluşturulan anlam ilişkisi metaforu oluşturmaktadır. Her metafor, üretildiği duruma özgüdür.

Metafor, her ne kadar bireysel olarak üretilen kavramlar arası bir birleştirme işlemi olsa da insanoğlunun ortak bilgi ve deneyimleriyle şekillendirdiği evrensel ve mahalli düşünme biçimlerini de yansıtır. Özellikle kültürel bağlamlarla üretilen kültürel şemalar, bireyleri ortak düşünce sisteminde buluşturur. Böylece üretilen metafor

kültürel bağlamdan kopuk olmaz ve o kültürün taşıyıcısı olan dilde yapılan iletişim esnasında bireyler kastedilen metaforik anlamları kolaylıkla anlayabilir (Kövesces, 2010).

Bir kültürdeki değer yargıları o kültürdeki en temel kavramların metaforik yapısıyla da tutarlılık gösterir (Kövesces, 2005). Bireylerin sahip olduğu kültürel değerler ürettikleri metaforik kavramlardan bağımsız düşünülmemelidir. Kültür, dil ve düşünce sistemi arasındaki ilişki metaforlar üzerinde de etkilidir. Buna göre temel kavramsal metaforlar, bir kültürün üyeleri arasında paylaşılan genel kavramsal bütünün parçalarıdır (Lakoff ve Turner, 1989, s.51).

Metaforlar dilin anlam ve anlatım zenginliğini yansıtan unsurlar olarak ortak kültürü paylaşan kişilerin kavramları algılayışını en iyi yansıtan göstergelerdir. Bu bakımdan ortalama 600 yıllık bir dönemin ürünü olan divan edebiyatının günümüzde nasıl algılandığının, hangi imaj ve göstergelerin bu kavrama yönelik somutlaştırma aracı olarak kullanıldığının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'deki üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümlerinde lisans ya da lisansüstü düzeylerde divan edebiyatına yönelik dersler okutulmaktadır. Zaman zaman Divan Edebiyatı olarak adlandırılrsa da bu dersler, ilgili bölüm, enstitü ya da merkezlerde Eski Türk Edebiyatı, Klasik Türk Edebiyatı, Osmanlı Edebiyatı gibi adlarla anılmaktadır. Varışoğlu (2018) bir araştırmasında lisans öğrencilerinin divan edebiyatıyla ilgili çeşitli sebeplerle bazı tereddütler yaşadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Belki adında “eski” ibaresini taşıması, belki görkemini eskide bırakması ya da değişen dünya, yaşam ve düşünce sistemleri, Klasik Türk Edebiyatına bakışı da etkilemiş; imaj ve hayal sistemi, muhtevası anlaşılmadan yapılan yorumlar, öğrencilerin 600 yüzyıllık bu edebiyata genellikle ürkerek yaklaşmasına yol açmıştır. Kimi zaman sadece terimler, aruz, şekil bilgileri ve metin okuma yoluyla yapılan öğretme teknikleri de bu tedirginliği artırma gelmiştir” (Varışoğlu, 2018).

Kendine özgü bir hayal ve imaj sistemi bulunan, zengin anlatımı ve derin anlam yapısıyla dikkat çeken divan edebiyatını anlamamanın çoğu lisans öğrencisi için önemli bir problem olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple bu araştırmanın odağında, divan edebiyatının zihinlerde nasıl canlandırıldığı, hangi dil yapılarıyla somutlaştırıldığı yer almaktadır.

Literatürde, genel anlamda, divan edebiyatı üzerine yapılmış olan bazı çalışmalar yer almaktadır. Bu araştırmalar lise ders kitaplarındaki divan edebiyatı metinlerine yönelik olanlar (Karabey ve Özcan, 2016; Bilkan, 2006), aruz vezninin öğretimine yönelik olanlar Aymutlu (1976), Okay (1990), Dilçin (1992, 1995, 1997), Kortantamer, (1993), Şafak (1993, 1996), İpekten (1994), Belviranlı (1995), Macit (1996, 2004), Onay (1996), Kurnaz (2001), Pala (2002, 2003), Şimşek (2003, 2006), Doğan (2005), Aksoyak (2008), Özdemir (2015), Karadeniz (2017) , Dursunoğlu (2019), Kesik (2019), Şenödeyici (2021) ve Tahirü'l Mevlevi (2022), divan edebiyatı öğretiminde yaşanan sorunlara yönelik olanlar (Varışoğlu, 2018; Erol ve Demir, 2017; İsen Durmuş, 2010; İspirli ve Gülbahçe, 2009; Mengi, 2006), bazıları Klasik Türk Edebiyatı hakkındaki algı ve görüşlere (Kırkkılıç, Korucu ve Kurtlu, 2015; Elbir, 2015; Aksit ve Arslan, 2014), yaşam boyu eğitim açısından divan şiirinden yararlanmaya yönelik olanlar (İspir, 2017), divan

edebiyatının öğretimi için yeni modeller sunmaya yönelik olanlar (Kırkılıç, Sevim ve Varışoğlu, 2011) şeklinde sıralanabilir. Ayrıca genel anlamda öğrencilerin dil ve edebiyat algılarını belirlemek için metafor araştırması yapan az sayıda çalışmaya (Boylu, 2020; Mete ve Bağcı Ayrancı, 2016; Pilav ve Uslu Üstten, 2013) da rastlanmıştır. Literatürdeki bu çalışmalar divan edebiyatına yönelik alandaki eksiklikleri ve ihtiyaçları belirlemeye yardımcı olması sebebiyle dikkate değerdir. Ancak divan edebiyatının bir kavram olarak öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ve metaforlar aracılığıyla nasıl somutlaştırıldığını araştıran çalışmalara rastlanmamış; yalnızca Eski Türk Edebiyatı dersinin algısına yönelik bir metafor araştırmasına yer verildiği (Kurtoğlu, 2018) görülmüştür.

Araştırmanın amacı ve araştırma soruları

Bu çalışmanın amacı, lisans öğrenimleri sırasında divan edebiyatıyla ilgili dersler alan Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin divan edebiyatı kavramına ilişkin algılarını somutlaştıran metaforları belirlemektir. Bu amaç için aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

- a. Öğrencilerin tamamının ürettikleri metaforlar nelerdir? Bu metaforlar ne sıklıkta kullanılmıştır?
- b. Erkek öğrencilerin divan edebiyatı algılarını somutlaştıran metaforlar hangileridir? Hangi bağlamda ve temalarda gruplandırılmıştır?
- c. Kız öğrencilerin divan edebiyatı algılarını somutlaştıran metaforlar hangileridir? Hangi bağlamda ve temalarda gruplandırılmıştır?

YÖNTEM

Araştırma deseni

Bu çalışmada, lisans öğrenimleri sırasında divan edebiyatıyla ilgili dersler alan Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin divan edebiyatına ilişkin algılarını somutlaştıran metaforları belirlemek ve analiz etmek üzere nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalar; belirli bağlamlarda ve zamanlarda ortaya çıkan olayların, durumların, sosyolojik göstergelerin kişiler tarafından nasıl algılandığını araştıran araştırma desenleridir (Bloor ve Wood, 2006). Divan edebiyatı kavramının zihinlerde nasıl somutlaştırıldığını ortaya koymak bu çalışmanın odağı olduğundan çalışmada fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırma grubu

Çalışmanın araştırma grubunu Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde lisans seviyesinde öğrenim gören Türkçe eğitimi ve Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma grubu kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilmiştir. Çalışmanın verileri toplanırken gönüllülük esasına bağlı kalınmıştır. 90'ı kız, 43'ü erkek olmak üzere toplam 133 öğrenciden veri toplanmıştır. Ayrıca katılımcıların 68'i Türk dili ve edebiyatı, 65'i Türkçe eğitimi öğrencisidir.

Verilerin toplama araçları

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış, iki sorudan oluşan görüşme formuyla toplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik ilkeleri gereği katılımcıların kimlik bilgileri anonim bırakılmıştır. Görüşme formu araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulmuş ve “Divan edebiyatı sizce neye benzer?” “Niçin?” sorularıyla sınırlandırılmıştır. Ayrıca cinsiyetleriyle ilgili bilgi alanını doldurmaları da istenmiştir.

Verilerin analizi

Araştırma grubundan toplanan veriler içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz edilen veriler metaforların tematik kategorilerine, cinsiyete ve kavramsal metaforlarla kendisine benzetilen nesnenin bağlamsal ilişkisine göre gruplandırılmıştır. Gruplandırılan veriler, frekans değerlerine göre tablo ve grafiklerde gösterilmiştir.

Ayrıca veriler üzerinde analiz yapılmadan önce veri toplama formunda yer alan “Niçin?” sorusunun boş bırakıldığı cevaplar analiz sürecinden çıkarılmıştır. Veri setinden çıkarılan, 17 kız ve 14 erkek olmak üzere toplam 31 öğrenci tarafından üretilen metaforlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Benzetme Yönü Belirtmeden Ürettikleri Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f
Bulmaca	5	Dili ağır bir roman	1
Kitap	4	Kadın	1
Şarap	3	Kalem	1
Ansiklopedi	2	Köstekli saat	1
Taht	2	Pusulula	1
Zekâ küpü	2	Şairlerin toplandığı bir mekân	1
Ayağı kırık sandalye	1	Tarihî bir duvar saati	1
Basketbol topu	1	Tarihi eserler	1
Çarkıfelek	1	Tasavvuf	1
Çınar ağacı	1	Telefon	1
Çilek	1	Temeli sağlam olmayan bir bina	1
Çok isteyip de elde edemediğin bir şey	1	Zor kişiler	1

Tablo 1’de gösterilen metaforların 24 farklı kavramla ortaya konulduğu ve oldukça çeşitli olduğu görülmüştür. Hatta aralarında tekrar edilen kavramlar da bulunmaktadır. Ancak kategorik ve tematik süreçlerin yürütülmesi için bağlamla ilgili fikir vermediklerinden dolayı bu metaforlar sürecin dışında tutulmuştur.

Yayın Etiği

Bu çalışma, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 25.08.2022 tarih ve 01-26 sayılı karar ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

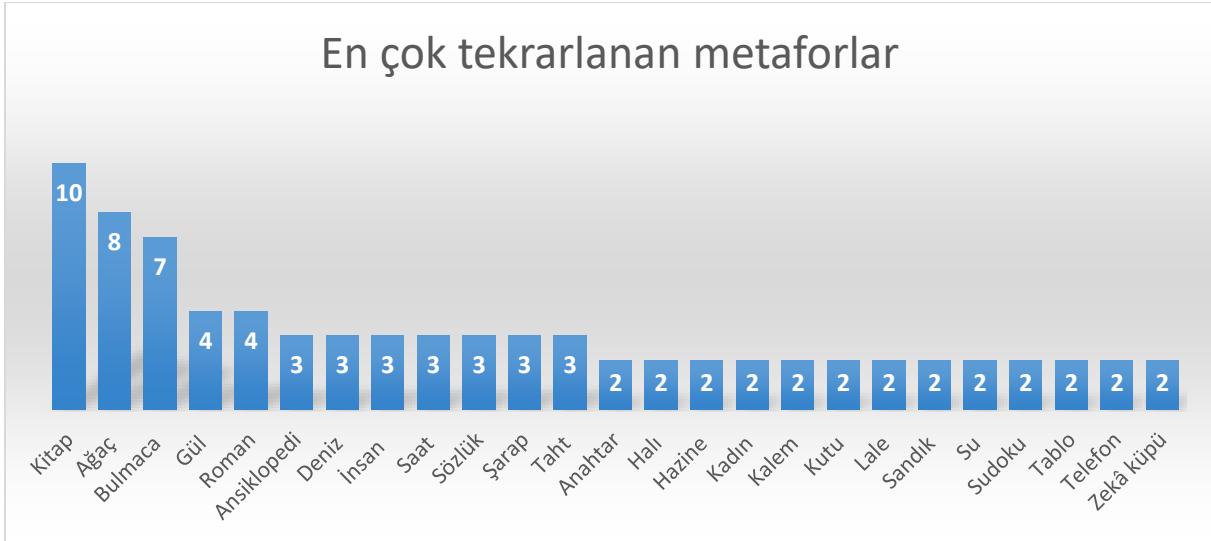
BULGULAR**Öğretmen adaylarının tamamı tarafından üretilen kavramsal metaforlar****Tablo 2.** Öğretmen Adaylarının Divan Edebiyatı Kavramına Yönelik Ürettikleri Metaforlar

Metafor	Benzetme yönüne ilişkin örnekler
Acılı Adana kebabı	İzlemesi de yemesi de zevkli.
Afrika kıtası	Keşfedilmesi gereken, gizemli birçok yönü vardır. Öğrenilmesi zaman alır.
Ağaç	Çok geniş ve çeşitli kollara ayrılıyor. Yöreden yöreye değişen türleri var.
Ağaç	Her dalında her yaprağında bir olay ve konu var.
Ağaç gövdesi, ağaç damarı	Osmanlı Türkçesinin zenginliğini alıp yeni açacak çiçeklere iletir. Söz sanatları gibi özellikleriyle. Kelimelerin derin, duygu yüklü anlamlarıyla.
Akıllı telefon	Çünkü çok işlevi var
Anahtar	Çevirip kapıyı açtığınızda yeni bir dünyaya giriyorsunuz.
Anahtar	Doğru kapıyı bulduğunuzda daha eğlenceli oluyor.
Ansiklopedi	İçerik bilgisiyle doludur.
Ayna	Her şeyin aslını içinde saklar. Ona görünen şeyi yansıtır.
Bardak	Dıştan bakınca boş ve anlamsız durabilir ama içerik dolu aslında.
Bilezik	İnsanın kolunda olması gerekiyor.
Bulmaca	Bilgi birikimi ile yapılabilecek bir ders.
Bulmaca	Çözüldükçe yepyeni anlamlar çıkıyor.
Büyük bir sözlük	Anlamadığım çok kelime içeriyor.
Ceylan	Hep gazeli ve güzel söz var. Çok ince bir ders.
Çanta	Kolunda olursa daha emin hissedersin.
Çınar	Kökleri derinde olduğu için eski edebiyat da çok geniş ve derin.
Deniz	İçinde bir sürü şey var ve hayal dünyası geniş.
Deniz	Dibi bucağı yok.
Deniz	İçinde eskiye dair her şey var.
Doğu halıları	Motif olarak büyük bir zenginlik barındırdığı için.
Dolaşmış bir ip yumağı	Çözüldükçe anlam ortaya çıkıyor.
Dua eden biri	Görünürde dua ediyordur ama ne dua ettiğini içini okuyamazsın.
Eski bir halı	İçerisinde işlenmiş olay vardır. Halının desenlerinin anlam taşıması gibi.
Eski bir kitap	Bu dersleri gördükçe eski bir kitap görmüş oluyorum.
Eski bir plak	Eskiye hatırlattığı için.
Eski bir tablo	Gün ışığına çıktıkça değer kazanıyor.
Fırın	İçine giren yanar.
Fotoğraf albümü	Ona baktıkça geçmişe gider, o dönemin güzelliklerini, tarzını, büyüklerimizin küçüklük ve geçmiş zamanlarını görür, günümüzle karşılaştırma imkânı bulurum.
Fuzuli	Divan edebiyatı denildiğinde aklıma ilk Fuzuli gelir.
Gökkuşuğu	Çünkü rengârenk.
Gölge	Geçmişimiz her zaman arkamızdadır çünkü.
Gönül	Gönle girmeden sevgisini alamayız.
Gül	Divan edebiyatında âşıklardan çokça söz ediliyor ve âşıklar gül ile birlikte anılıyor.
Gül	Edebiyatımızda güzel ve özel bir yeri var.
Gül bahçesi	Öylece duran pek bir önemi olmayan ama uğraştığı zaman insanı mutlu eden rengârenk güllerin açtığı, yeniliklerle dolu bir bahçe.
Gül lokumu	Çok değerli ve güzel.
Gül, lale	Beyitler açıldıkça güzel koku saçtığı için.
Hazine sandığı	İçlerinde büyük bir hazine yatıyor.
Hece kitabı	İlk okuma kitabı, beyitleri anlayamadığım için.
Hiç bilmediğim bir kitabın dış kapağı	Öğrendikçe, dersi anladıkça akıcı ve güzel ama bilmeyince hiçbir anlam ifade etmiyor. Fransız hissediyorum kendimi.
Isırgan otu	Dışarıdan güzel ama elini vurunca elini acıtıyor.
İnsan	İşledikçe bilinmeyen, derine indikçe yeni bilgiler edindiğim için.
İp makarası	Düzenli işlendiği zaman güzel anlaşılan ama rastgele sarıldığında karışan iplikler gibi olur.
Kablosu karmakarışık bir kulaklık	Çünkü çok karmaşık ve derin.

Kadın	Şiirdeki tasvirlerin çoğu kadınla alakalı olduğundan.
Kapalı bir kara kutu	İçinde ilk bakışta ne olduğu, kutuyu açtığımızda içinden neyin çıkacağı belli değil. Beyitlerin manası da aynen bu şekilde.
Kapalı kutu	İlk baktığımda ne olduğunu anlamadığım beyitler var.
Kapı	Her açılmasında farklı bir anlam veriyor.
Keçi	İnatçılığı vardır ve derste kendini kolay kolay ele vermez.
Kervan	Birbirine bağlı, aynı zincirin halkası gibi.
Kitap	Her okuduğunuzda size başka dünyaların pencerelerini açar. Divan edebiyatı da bize farklı dönemleri tanıtıyor.
Kitaplık	Çok geniş ve çok konu var.
Kuyu	Beyitleri çözdükçe öyle ilginç şeylerle karşılaşılıyor ki bu sebeple dibi olmayan bir kuyuya benziyor.
Lâle	O dönemde lâle çok güzel olduğu için geçek güzelliğın gerçek aşkın olduğu dönemleri anlatıyor.
Makine	Çalışırsa paslanmaz.
Matematik problemi	Beyti özümlemek anlamak, matematik problemi gibi uğraştırıcı, düşündürücü.
Matruşka	Dışta büyük bir oyuncak, açtıkça yeni bir oyuncak çıkıyor. Parçalardan oluşan bir bütün gibi.
Mehter marşı	Eskiye hatırlattığı için. Eski bana Osmanlı Devleti'ni, Osmanlı Devleti de mehteri hatırlatıyor.
Melodi	Daha önce duymadığım kelimeleri şairlerinden beyitlerinde kafiyeli kullanışlarıyla bir çalgıdan çıkan ses gibi keyifle dinliyorum
Meyvesiz ağaç	Öğren ve bir kenarda dursun. Hiçbir işine yaramıyor.
Mücevher	Kıymetli olduğundan.
Orman	İçine girip her yerini inceleyerek gezdiğim bir orman.
Pamuk şeker	Kolay olduğu için.
Pano	Gereksiz şeyler bulunduruyor.
Patlayan tükenmez kalem	Gömleği mahvettiği için.
Roman	Uzun soluklu ve bitmek bilmiyor.
Roman	Başta sıkıcı bulduğum, ilerledikçe merak duyduğum roman gibi.
Saat	Ne kadar zaman geçse de o, saatliğinden bir şey kaybetmez. Saatin durması, onun önceki zamanlarda çalışmadığı anlamına gelmez.
Sahra	Eski güzellikler ayrı bir zevk veriyor.
Saman kâğıdı	Tarih koktuğu için.
Sandık	İçinde değerli şeyler olduğundan, içindekileri karıştırdıkça yeni şeyler ortaya çıkıyor.
Sarık ve asa	Orta Asya'dan sonra bozkurt simgesinin, yerini dini eserlere bıraktığı bir dönem olduğundan dolayı.
Sarmaşık	Bir kez açınca her yere yayılıyor.
Servi ağacı	Her zaman yeşil durduğu, eskimeddiği için.
Sevgili	Her bir beyitte daha güzel şeyler öğreniyorum.
Soba	Bazen gerekli bazen gereksiz.
Soğan	Olmasa olmaz. Ancak olduğunda da göz yaşartır.
Sözlük	Eskiden gelmiş dil özelliklerini içeren bol ve zengin bir sözlük gibi.
Sözlük	Eski edebiyat olduğu için sözlük ve ders ayrılmaz bir bütün gibi.
Su	Onsuz yapamayız ama içine de daldın mı seni boğar, öldürür.
Su	Su gibi akıp gidiyor. Çok eğlenceli.
Sudoku	Doğruyu bulmak zaman alıyor.
Süpürge	Dersten ve sınavdan sonra bilgiler gidiyor.
Sürpriz yumurta	Çocukların hevesle gidip aldığı, içinden ne çıkacağını heyecanla beklediği yumurta gibi.
Tabiat	Doğayla iç içe gibi.
Taht	Yüksek zümreye hitap ettiği için.
Tarihî hazineler	Ortaya çıkması bilgilerin artmasını sağlıyor.
Tarihin şahidi olan bir insan	Eski yüzyılların eserleri ve şairleri hakkında bilgi verdiği için.
Tilki	Bilgili ve zekalı bir beyne. Osmanlıca pratik yapılarak akılda kalırken Divan edebiyatı sürekli ezber olduğu için çalışıp tekrar etmek gerekir.
Tükenmez kalem	Çünkü hiç biteceği yok gibi.
Uzay	Sonsuz olduğu için.
Yap-boz	Beyitler her tarafa çekilebiliyor.
Yap-boz parçası	Türk edebiyatı yap-boz, parçaları da o yap-bozun parçaları.

Tablo 2 incelendiğinde, kavramsal çeşitlilik bakımından oldukça zengin bir malzeme sunan cevaplar arasında 83 farklı metafor üzerinde durulduğu görülmektedir. Tablodaki verilere göre, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin divan edebiyatı kavramını farklı göstergelerle ve farklı bağlamlarla değerlendirdikleri anlaşılmıştır.

Veri toplanan grup içerisinde en çok tekrarlanan metaforların hangileri olduğunu tespit etmek amacıyla metaforların frekans değerlerine bakılmış ve bir gruplandırma yapılarak sonuçlar Şekil 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1. Divan Edebiyatı Kavramına Yönelik Üretilen Metaforların Sıklığı

Şekil 1’deki veriler incelendiğinde, divan edebiyatı kavramının en fazla kitap, ağaç ve bulmaca kavramlarına benzetildiği görülmüştür. Bu kavramlar öğrencilerin divan edebiyatını anlam boyutuyla ele aldıklarını yansıtmaktadır. Öğrenciler, divan edebiyatını köklü, gizemli, karmaşık, uzun soluklu ve bitmek bilmeyen bir edebiyat olarak düşünmüşler ve bu kavramları bu düşünce çerçevesinde somutlaştırmışlardır. Kavramsal çeşitlilik bakımından verilere bakıldığında ise 25 farklı kavram çerçevesinde metafor üretildiği belirlenmiştir.

Çalışmaya veri sağlayan öğretmen adayları içerisinde yalnızca bir kez dile getirilen metaforlar Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Birer Kez Tekrarladığı Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f
Çilek	1	Gökkuşuğu	1
Acılı Adana kebabı	1	Gölge	1
Afrika kıtası	1	Gönül	1
Ayna	1	Gül lokumu	1
Bardak	1	Isırgan otu	1
Basketbol topu	1	İp makarası	1
Bilezik	1	Kablosu karmakarışık bir kulaklık	1
Ceylan	1	Kapı	1
Çanta	1	Keçi	1
Çarkıfelek	1	Kervan	1
Çok isteyip de elde edemediğin bir şey	1	Kuyu	1

Dolaşmış bir ip yumağı	1	Makine	1
Dua eden biri	1	Matematik problemi	1
Fırın	1	Matruşka	1
Fotoğraf albümü	1	Mehter marşı	1
Fuzuli	1	Melodi	1
Orman	1	Soğan	1
Pamuk şeker	1	Süpürge	1
Eski bir plak	1	Sürpriz yumurta	1
Pusulâ	1	Şairlerin toplandığı bir mekân	1
Sahra	1	Tabiat	1
Saman kâğıdı	1	Tarihi eserler	1
Ayağı kırık sandalye	1	Tasavvuf	1
Sarı ve asa	1	Temeli sağlam olmayan bir bina	1
Sarmaşık	1	Tilki	1
Sevgili	1	Uzay	1
Soba	1		

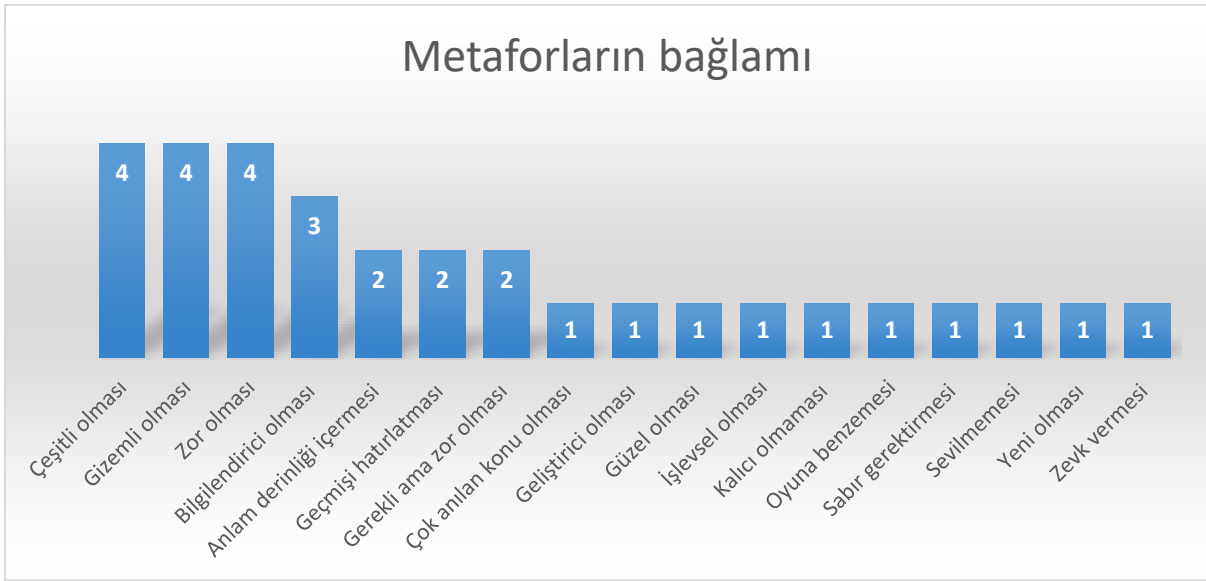
Tablo 3'ün verilerine bakıldığında, öğretmen adayları tarafından yalnızca birer kez dile getirilen metafor sayısının 53 olduğu tespit edilmiştir. Bu kavramlar frekans değeri bakımından düşük olsa da çeşitlilik bakımından oldukça zengindir. Hem anlatım yolunun çeşitliliğine hem de anlamın derinliğine vurgu yapan kavramların tercih edildiği görülmektedir.

Erkek öğretmen adaylarının divan edebiyatı kavramına yönelik ürettikleri metaforlar

Sadece erkek öğretmen adayları tarafından dile getirilen kavramsal metaforlar sırasıyla şunlardır:

Acılı Adana kebabı, Afrika kıtası, Ağaç gövdesi, ağaç damarı, Ağaç, Ayağı kırık sandalye, Basketbol topu, Bulmaca, sudoku, kelime oyunu, Ceylan, Çok isteyip de elde edemediğin bir şey, Doğu halıları, Dua eden biri, Eski bir kitap, Eski ciltli küçük bir divan ya da kocaman bir tezkire, Fuzuli, Gökkuşuğu, Hazine sandığı, Hece kitabı, Hiç bilmediğim bir kitabın dış kapağı, Isırgan otu, İnsan, Kadın, Kalem, Kapalı bir kara kutu, Kapı, Keçi, Kitap, Makine, Matematik problemi, Melodi, Patlayan tükenmez kalem, Saman kağıdı, Sevgili, Soğan, Sözlük, Su, Sudoku, Süpürge, Şarap, Tarihi eserler, Tasavvuf, Telefon, Uzay, Yap-boz, Yap-boz parçası, Zeka oyunu.

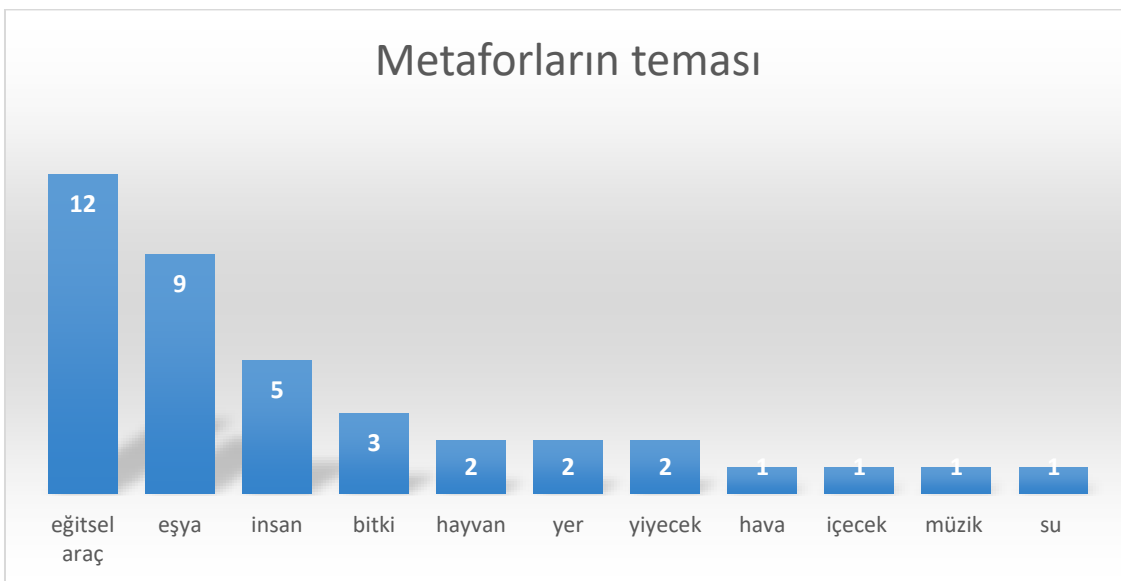
Üretilen bu metaforların hangi bağlamda ele alındığını ve divan edebiyatı kavramını hangi yönden somutlaştırdığını tespit edebilmek için yapılan söylem analizi sonuçları Şekil 2'de gösterilmiştir:

Şekil 2. Erkek Öğretmen Adaylarına Ait Metaforların Bağlamsal Kategorileri

Şekil 2'deki veriler incelendiğinde, erkek öğrencilerin divan edebiyatına ilişkin ürettikleri metaforları en çok divan edebiyatının çeşitliliği, gizemliliği, zorluğu ve bilgilendiriciliği bağlamında yansıttıkları görülmüştür. Bununla birlikte divan edebiyatının anlam derinliği, geçmişi, gerekliliği de erkeklerin somutlaştırma gerekçeleri arasındadır. Kavramlar arasındaki benzerlik ilişkisini yansıtan bağlam kategorileri 17 farklı konuya karşılık gelmektedir. Bunlardan 4 tanesi olumsuz ilişkileri somutlaştırırken 13 tanesi olumlu ilişkileri somutlaştırmak üzere yansıtılmıştır.

Erkek öğretmen adaylarının ürettikleri divan edebiyatı metaforlarının hangi temalarda toplandığını gösteren sonuçlar Şekil 3'te sunulmuştur:

Şekil 3. Erkek Öğretmen Adaylarına Ait Metaforların Tematik Kategorileri

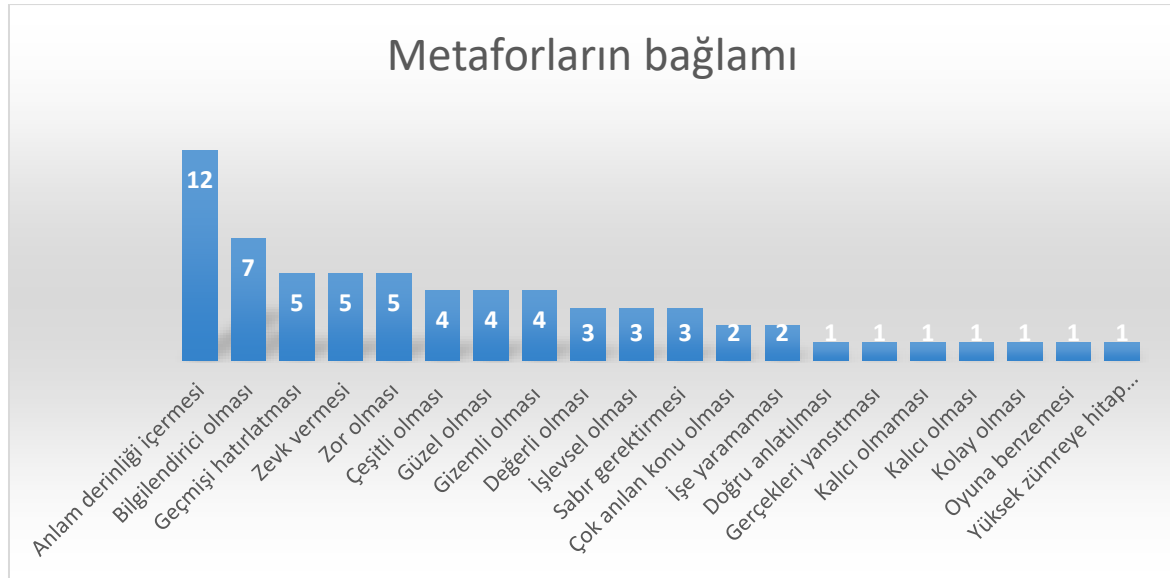
Şekil 3 incelendiğinde, erkek öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların en fazla eğitsel araç ve eşya temalarında; en az ise hava, içecek, müzik ve su temalarında gruplandırıldığı görülmüştür.

Kız öğretmen adaylarının divan edebiyatı kavramına yönelik ürettikleri metaforlar

Sadece kız öğretmen adayları tarafından dile getirilen kavramsal metaforlar sırasıyla şunlardır:

Ağaç, Akıllı telefon, Anahtar, Ansiklopedi, Ayna, Bardak, Bilezik, Bulmaca, Büyük bir sözlük, Çanta, Çarkıfelek, Çınar ağacı, Çilek, Deniz, Dili ağır bir roman, Dolaşmış bir ip yumağı, Eski bir halı, Eski bir plak, Eski bir tablo, Fırın, Fotoğraf albümü, Gölge, Gönül, Gül bahçesi, Gül lokumu, Gül, Lale, İp makarası, Kablosu karmakarışık bir kulaklık, Kadın, Kapalı kutu, Kervan, Kitap, Kitaplık, Köstekli saat, Kuyu, Matruşka, Mehter marşı, Meyvesiz ağaç, Mucizelerle dolu bir kitap, Mücevher, Orman, Pamuk şeker, Pano, Pusula, Puzzle, Roman, Saat, Sahra, Sandık, Sarık ve asa, Sarmaşık, Servi ağacı, Soba, Sözlük, Su, Sürpriz yumurta, Şarap, şairlerin toplandığı şaşaalı güzel ve ihtişamlı bir mekan, Tabiat, Taht, Tarihi bir duvar saati, Tarihi bir kitap, Tarihi hazineler, Tarihin şahidi olan bir insan, Temeli sağlam olmayan bir bina, Tilki, Tükenmez kalem, Yap-boz, Zeka küpü, Zor kişiler.

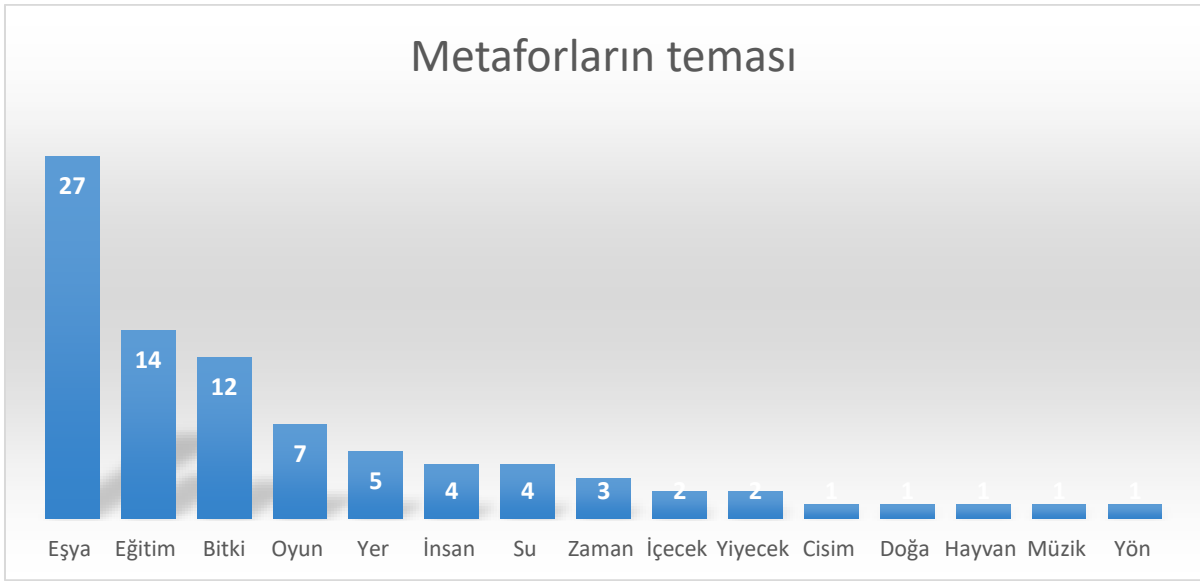
Üretilen bu metaforların hangi bağlamda ele alındığını ve divan edebiyatı kavramını hangi yönden somutlaştırdığını tespit edebilmek için yapılan söylem analizi sonuçları Şekil 4'te gösterilmiştir:

Şekil 4. Kız Öğretmen Adaylarına Ait Metaforların Bağlamsal Kategorileri

Şekil 4'teki veriler incelendiğinde, kız öğrencilerin divan edebiyatına ilişkin ürettikleri metaforları en çok divan edebiyatının anlam derinliği, bilgilendiriciliği, geçmişi, zevkliliği, zorluğu bağlamlarında yansıttıkları görülmüştür. Bununla birlikte divan edebiyatının çeşitliliği, güzelliği, gizemi de kızların somutlaştırma gerekçeleri arasındadır. Kavramlar arasındaki benzerlik ilişkisini yansıtan bağlam kategorileri 20 farklı konuya karşılık gelmektedir. Bunlardan 4 tanesi olumsuz ilişkileri somutlaştırırken 16 tanesi olumlu ilişkileri somutlaştırmak üzere yansıtılmıştır.

Kız öğretmen adaylarının ürettikleri divan edebiyatı metaforlarının hangi temalarda toplandığını gösteren sonuçlar Şekil 5'te sunulmuştur:

Şekil 5. Kız Öğretmen Adaylarına Ait Metaforların Tematik Kategorileri

Şekil 5 incelendiğinde, kız öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların en fazla eşya, eğitsel araç ve bitki temalarında; en az ise cisim, doğa, hayvan, müzik ve yön temalarında gruplandırıldığı görülmüştür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kavramsal metaforlar yoluyla divan edebiyatı kavramının nasıl somutlaştırıldığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şöyledir:

Türkçe eğitimi ve Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde okuyan öğrencilerin divan edebiyatı kavramına yönelik ürettikleri metaforlar sayıca fazla ve kavramsal açıdan oldukça çeşitlidir. Divan edebiyatı kavramının metaforlar aracılığıyla somutlaştırıldığı bu çalışmada, kavramsal çeşitlilik kadar bağlamsal çeşitliliğin de önemli olduğu, öğretmen adaylarının cevaplarından tespit edilmiştir. Kavramsal çeşitliliğin fazla olması, divan edebiyatı kavramının zihinlerde bağlamsal açıdan da zengin olduğunu göstermektedir. Bağlam, metafor ile diğer kavramlar arasında analogik değerlendirme yapabilmek için gereklidir. Bir yargıya varmak ya da anlam çıkarmak için sadece metaforun kendisine odaklanmak tek yönlü ve eksik bir değerlendirme yapmak olacağından iki kavram arasındaki ilişkinin anlamlandırılabilmesi için bağlamın da bilinmesi gerekir. Nitekim bu hususta Küçük'ün (2016, s.40) araştırmasında da benzer görüşe yer verilmekte ve metaforların sadece cümle düzeyinde anlam kazanan ifade tarzları olmadığı, onların anlaşılması için konuşmanın genel bağlamlarının da ele alınması gerektiği dile getirilmektedir.

Metaforlar kavramsal açıdan incelendiğinde, öğretmen adaylarının ortak bazı kavramlar etrafında birleştikleri görülmüştür. Yapılan analizlerde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının en çok kitap, ağaç, bulmaca, gül ve roman kavramlarını metafor olarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Divan edebiyatının bilgi yüklü olması, anlamsal derinliğe sahip olması ve didaktik yönünün bulunması gibi gerekçelerle kitaba benzetildiği; çok eskiden beri var olması, köklü bir geleneğe dayanması, konu ve içerik bakımından çeşitli olması gibi gerekçelerle ağaca

benzetildiği; anlamın örtülü olması, söz sanatlarının kullanılması ve kelime oyunlarının yapılması gibi gerekçelerle bulmacaya benzetildiği; güzel ve estetik olması gibi gerekçelerle güle benzetildiği; anlamak için çaba ve uzun uğraş gerektirmesi gibi gerekçelerle de romana benzetildiği görülmüştür. Bu metaforlara göre öğretmen adaylarının, divan edebiyatını köklü, gizemli, karmaşık, uzun soluklu, güzel ve bitmek bilmeyen, geleneksel bir edebiyat olarak düşündükleri anlaşılmaktadır. Bulmaca, kitap, ağaç gibi kavramlar başka araştırmalarda da metafor olarak kullanılmıştır. Örneğin Mete ve Bağcı Ayrancı'nın (2016) araştırmasında da dil ve edebiyat kavramları çerçevesinde bu metaforların somutlaştırma aracı olarak kullanıldığı görülmüştür.

Öğretmen adaylarının birbirlerinden farklı metafor ürettikleri de görülmüştür. Yalnızca birer kez değinilen metaforların sayısına bakıldığında 53 farklı metaforun üretildiği tespit edilmiştir. Kavramlar arasında divan edebiyatının anlatım yolunun zenginliklerine ve inceliklerine gönderme yapan fotoğraf albümü, tabiat gibi kavramaların yanında zorluğunu, anlam derinliğini ve gizemini yansıtan sarmaşık, çarkifelek, sürpriz yumurta, matematik problemi, matruşka, ip makarası ve kablosu dolaşık bir kulaklık gibi benzetmelerin olduğu görülmüştür.

Tespit edilen metaforlar cinsiyet değişkeni çerçevesinde ele alındığında kız ve erkek öğretmen adaylarının genel olarak birbirilerine benzer metaforlar ürettikleri sonucuna varılmıştır. Özellikle bağlamsal ve tematik yönden yapılan incelemelerde divan edebiyatının her iki cins tarafından benzer durumlar çerçevesinde somutlaştırıldığı tespit edilmiştir. Hem kızlar hem de erkekler divan edebiyatı kavramını daha çok olumlu durumlar çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Bir araştırmasında Divan edebiyatı dersine karşı öğrencilerin görüşlerini belirleyen Varışoğlu (2018) bu araştırmanın sonucuna benzer bir sonuç elde etmiş ve öğrencilerin çoğunun olumlu duygulara sahip olduğunu vurgulamış, Klasik Türk Edebiyatı dersleriyle ilgili %71 oranında olumlu görüşe sahip olduklarını dile getirmiştir. Benzer bir sonuç Kurtoğlu'nun (2018) araştırmasında da ortaya konulmuştur.

Kızlarla erkeklerin en çok ürettikleri metaforların eğitim ve bitki temalarında bulunması ile bilgilendiricilik ve zorluk bağlamlarının ortak olması, bu çalışmadan elde edilen bir diğer sonuçtur. Kızlar erkeklere göre sayıca daha fazla ve çeşitli metafor üretmişlerdir. Buna bağlı olarak kızların metaforik bağlamları erkeklerinkinden fazladır. Bu sonuca benzer şekilde, öğrencilerin divan edebiyatının hem zor hem de bilgilendirici olduğuna dair bir algıya sahip olduklarını, Kurtoğlu (2018) da bir araştırmasında vurgulanmaktadır.

Erkek öğretmen adayları divan edebiyatı kavramını en çok çeşitlilik, gizemlilik, zorluk ve bilgilendiricilik bağlamlarında somutlaştırmıştır. 17 farklı bağlama göre metafor üreten erkekler, 13 bağlamı olumlu, 4 bağlamı olumsuz durumları yansıtmak için kullanmışlardır. Ayrıca erkeklerin ürettikleri metaforlar ontolojik açıdan değerlendirildiğinde, en fazla eğitim, eşya, insan ve bitki temaları öne çıkmaktadır.

Kız öğretmen adaylarının divan edebiyatı kavramını en fazla anlam derinliği, bilgilendiricilik, eskilik, zevklilik ve zorluk bağlamlarında ele aldıkları tespit edilmiştir. 20 farklı bağlama göre metafor üreten kızların 16 bağlamı olumlu, 4 bağlamı ise olumsuz durumlar için kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte eşya, eğitim, bitki ve oyun temalı metaforlar, kızların en çok tercih ettikleri ontolojik metaforlar olarak tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar öğrencilerin divan edebiyatına karşı olumlu algılarının bulunduğu göstermiştir. Buna bağlı olarak, bu araştırmanın sonuçları üniversitelerde lisans ve lisansüstü seviyelerde okutulan eski Türk edebiyatı derslerinin içerik, metot ve değerlendirme süreçlerinin düzenlenmesinde kullanılabilir. Olumsuz algıları yansıtan metaforlar dikkate alınarak öz düzenleme yapılabilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu çalışma, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 25.08.2022 tarih ve 01-26 sayılı karar ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

YAZAR KATKI ORANI

Yazarın bu makaleye katkı oranı 100%'dür.

KAYNAKÇA

- Aksit, A. ve Arslan, M. (2014). Toplum tarafından divan edebiyatının algılanması üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 9(3), 133-143.
- Aksoyak, İ. (2008). Osmanlı şairlerinin "aruz tasarrufları" ve araştırmacıların gereksiz müdahaleleri. *Turkish Studies*. 6 (3), 59-74.
- Aymutlu, A. (1976). *Arûz - Türk şiirinde kullanılan arûz vezinleri ve örnekleri*. Kutulmuş Matbaası.
- Belviranlı, A. K. (1995). *Aruz ve ahenk*. Marifet Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2006). Liselerde divan edebiyatı öğretimi. *Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 169.
- Boylu, E. (2020). Turkish language in the perspective of Syrian refugee students: a metaphor study. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15 (4), 214-233.
- Carter, R. (2004). *Language and creativity: the art of common talk*. Routledge.
- Dilçin, C. (1992). Fuzûlî'nin şiirlerinde ses tekrarlarına dayanan bir anlatım özelliği. *Türkoloji Dergisi*, X(1), 77-114.
- Dilçin, C. (1995). Fuzûlî'nin şiirlerinde ikilemelerin oluşturduğu ses, söz ve anlam düzeni. *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları) Abdülbaki Gölpınarlı Armağanı*, 19, 157-202.
- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. (2005). *Açıklamalı ve örnekli aruz bilgisi*. Akçağ Yayınları.
- Dursunoğlu, H. (2019). *Aruz öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Elbir, B. (2015). Orta öğretim kurumlarında görev yapan edebiyat öğretmenlerinin divan edebiyatına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 726-733.
- Erol, K. ve Demir, F. (2017). Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretiminde karşılaşılan başlıca sorunlar. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(2), 197-212.

- İpekten, H. (1994). *Eski Türk edebiyatı-nazım şekilleri ve aruz*. Dergâh Yayınları.
- İsen Durmuş, T. (2010). Öğretmek ya da öğretmemek: Shakespeare üzerinden divan edebiyatını yeniden "okumak". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5, 81-100.
- İspir, M. (2017). Yaşam boyu eğitimin sağlanmasında divan şiiri incelemelerinin değerlendirmeye alınması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 161-171.
- İspirli, S. A. ve Gülbahçe, A. (2009). Gençlerimiz ve divan edebiyatı öğretimi Erzurum ili örneği. *Turkish Studies*, 4(2), 654-671.
- Kaal, A. A. (2012). *Metaphor in conversation*. Uitgeverij BOXPress.
- Karabey, T. ve Özcan, M. F. (2016). 1928-1950 yılları arasında lise edebiyat kitaplarında yer alan divan edebiyatı metinlerinin incelenmesi. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 55, 485-507.
- Karadeniz, A. (2017). Aruz öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 539-554.
- Kesik, B. & Şenödeyici, Ö. (2019). *Aruz - teori ve uygulama*. Kesit Yayınları.
- Kırkılıç, A., Sevim, O. ve Varışoğlu, B. (2011). İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde klasik metinlerin kullanımı için model önerisi. *I.Uluslararası Türkçe Eğitimi Sempozyumu*, Ankara, 425-449.
- Kırkılıç, A., Korucu, S. ve Kurtlu, Y. (2015). Klasik Türk Edebiyatına ve Klasik Türk Edebiyatı öğretimine ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(62), 337-349.
- Kittay, E.F. (1987). *Metaphor: its cognitive force and linguistic structure*. Oxford University Press.
- Kortantamer, T. (1993). *Eski Türk edebiyatı-makaleler*. Akçağ Yayınları.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture*. Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2009). Metaphor, culture and discourse: The pressure of coherence. In: J. Zinken & A. Musolff (eds). *Metaphor and discourse*, 11-24. Palgrave Macmillan.
- Kövecses, Z. (2010). Metaphor, language, and culture. *D.E.L.T.A*, 26: Especial, 2010, 739-757.
- Kurnaz, C. (2001). Divan şiirinde ritim arayışları. *Türk Dili*, 58, 87-92.
- Kurtoğlu, F.S. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin eski Türk edebiyatı dersine ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 925-946.
- Küçük, O. (2016). *Çağdaş metafor teorisi: George Lakoff ve Mark Johnson*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: A. Ortony (ed.). *Metaphor and thought: Second edition*. pp. 202-251. Cambridge University Press.
- Macit, M. (1996). *Divân şiirinde âhenk unsurları*. Akçağ Yayınları.
- Macit, M. (2004). *Edebiyat bilgi ve teorileri el kitabı*. Grafiker Yayınları.

- Mengi, M. (2006). Divan edebiyatı öğretiminin sorunları ve bazı çözüm önerileri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 7(77-78), 16-19.
- Mete, F. & Bağcı Ayrancı, B. (2016). Dil ve edebiyata ilişkin algıların metaforlar yoluyla incelenmesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 53-64.
- Okay, O. (1990). Nef'î'nin şiirlerinde ses unsuru. *Sanat ve edebiyat yazıları* içinde (s.95-100). Ötüken Neşriyat.
- Onay, A.T. (1996). *Türk şiirlerinin vezni* (Haz. Cemal Kurnaz, s.86-87). Akçağ Yayınları.
- Özdemir, A. (2015). Aruz ilmi. İsmail Güler (Ed.). *İslâm medeniyetinde dil ilimleri – tarih ve problemler*. (s. 357-424). İstanbul: İSAM Yayınları.
- Pala, İ. (2002). Aruzu atalım mı, öğretilim mi?, *Türk Edebiyatı*, 340, 47-49.
- Pala, İ. (2003). Aruz eğitimi üzerine düşünceler ve teklifler. *Journal of Istanbul Kültür University*, 39-42.
- Pilav, S. Ve Uslu Üstten, A. (2013). Lise öğrencilerinin edebiyatla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1073-1085.
- Şafak, Y. (1993). Kaybolmaya yüz tutmuş bir gelenek: vezinle şiir okumak. *Yedi İklim*, V(43), s.18-20.
- Şafak, Y. (1996). Fars ve Türk edebiyatlarındaki aruz vezinlerinin ritmik yapıları üzerine düşünceler. *Yedi İklim*, X(70), 31-34.
- Şenödeyici, Ö. (2021). *Aruz alıştırma kitabı*. Kut Yayınları.
- Şimşek, T. (2003). Şiirde ses ve ritm üzerine. *Türk Edebiyatı*, 362 (Aralık 2003), 24-27.
- Şimşek, T. (2006). Aruz ve aruz eğitimine yönelik uygulama önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 154-180.
- Tahirü'l Mevlevi. (2022). *Aruz-kafiye-nazım türleri ve nazım şekilleri*. Büyüyen Ay Yayınları.
- Varışoğlu, M. C. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin klasik Türk edebiyatı derslerine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13 (2), 283-304.